

Wat hebben we bereikt?

De provincie heeft voor de wettelijke taken voor waterveiligheid verschillende, terugkerende taken uitgevoerd en resultaten behaald. Zo is de leidraad 'Goedkeuring dijkversterking' gemaakt. Deze is met de waterschappen gedeeld en toegelicht in een bijeenkomst. In deze leidraad is de procedure beschreven die moet worden gevolgd bij de goedkeuring voor projectbesluiten voor dijkversterkingen. Voor onze taak in het maken, actualiseren en publiceren van overstromingsrisico- en overstromingsgevaarkaarten is gewerkt aan nieuwe rekenmodellen. Hiervoor zijn de eerste concepten in 2024 opgeleverd. Ook is de jaarlijkse voortgangsrapportages van de waterschappen over de voortgang van de verbetering van regionale waterkeringen aan PS aangeboden. Andere resultaten die zijn behaald zijn een interprovinciaal benchmarkonderzoek naar wateroverlast, een onderzoek naar de effecten van een grondwaterstandsverhoging in het veenweidegebied op wateroverlast en een onderzoek naar mogelijke nieuwe norm van regionale keringen is afgerond. In het Deltaprogramma worden de voorkeursstrategieën herijkt. Hiervoor heeft de provincie meegewerkt aan een verkennende watersysteemanalyse en een synthesedocument (Deltaprogramma zuidwestelijke Delta) en zijn voor Deltaprogramma Rijnmond-Drechtsteden alternatieve waterveiligheidsstrategieën in beeld gebracht voor de lange termijn.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Algemeen

Kennisdeling en informeren

- We leverden inzet vanuit water aan de ZH-PLG teams voor beleidsintegratie en de kerngebieden. Ook is een traject opgestart om de resultaten van de klimaatonderlegger uit te werken voor de vijf kerngebieden in de provincie.
- Op 6 maart 2024 heeft Provinciale Staten het Ruimtelijk Voorstel "Koers voor een Toekomstbestendig Zuid-Holland" vastgesteld. De provincie heeft in deze nieuwe Koers haar beleidsvoornemens vastgelegd om "water en bodem nog meer sturend te hanteren als randvoorwaarde voor een veilige en toekomstbestendige ontwikkeling van Zuid-Holland". Concreet zijn er 18 'nader uit te werken' punten op het gebied van water en bodem in de Koers benoemd, plus een aantal voornemens op het gebied van stedelijke ontwikkeling, economie, landbouw en natuur die de positie van water en bodem in die domeinen moeten versterken.
- Het opnemen van deze nieuwe koers ten aanzien van 'Water en Bodem Sturend' in ons Omgevingsbeleid is in voorbereiding rond de Herziening '25. Ook de voorbereidingen voor het omgaan met water- en bodemsturende principes in de gebieden zijn begonnen.. Dit doen wij in nauwe samenwerking met de waterschappen in Zuid-Holland.
- Gedeputeerde Staten is actief geïnformeerd tijdens enkele situaties waarin de waterstanden langs de kust verhoogd waren.

Deltaprogramma Rijnmond-Drechtsteden

- De provincie leverde inzet voor de regionale uitwerking van de Deltaprogramma's Zuidwestelijke Delta (ZWD) en Rijnmond-Drechtsteden (DPRD). De regionale Deltaprogramma's werken de 2e Herijking van het Deltaprogramma in 2027 uit. Met ZWD hebben we hiervoor een Verkennende Watersysteemanalyse uitgevoerd en een Synthesedocument opgesteld. Met DPRD hebben we alternatieve waterveiligheidsstrategieën in beeld gebracht voor de lange termijn, waarbij de verbinding wordt gelegd met ruimtelijke ontwikkelingen zoals de verstedelijkingsopgave, haven- en energietransitie en natuurambities.
- De provincie leverde inzet voor het kennisprogramma Zeespiegelstijging.
- De provincie heeft input geleverd, samen met de betrokken partners, aan de visie die is ontwikkeld voor de Haringvlietmondig.

Goedkeuren projectbesluiten (dijkversterkingsplannen)

- De provincie is betrokken bij meerdere projectbesluiten van verschillende waterschappen die zich in de verkennings- of planuitwerkingsfase bevinden. De opgestelde leidraad wordt hierbij actief ingezet. Daarnaast

neemt de provincie deel aan de ambtelijke en bestuurlijke begeleidingsgroepen van de projectbesluiten voor dijkversterkingen.

- De provincie heeft geadviseerd over de MER-producten van drie projecten in de verkenningsfase). Van de projecten in de verkenningsfase zijn drie projecten door naar de planuitwerkingsfase. Van één reeds goedgekeurd project zijn voorbereidingen getroffen voor de beroepsprocedure.

Invulling geven aan de EU-Richtlijn overstromingsrisico's (ROR)

- De provincie heeft, samen met de waterschappen, het adviesbureau begeleid dat modellen ontwikkelt waarmee later de scenario's worden doorgerekend die nodig zijn voor het opstellen van de overstromingsgevaar en overstromingsrisicokaarten. De eerste concepten van de modellen zijn opgeleverd.
- De provincie heeft namens alle provincies input geleverd in de landelijke begeleidingsgroep voor de werkgroep kaarten voor de ROR.

Invulling geven aan meerlaagsveiligheid

De provincie is betrokken bij twee pilots in de Hoekse Waard en Prins Alexanderpolder die zijn gestart op initiatief van deltaprogramma Rijnmond - Drechtsteden. Deze pilots worden door waterschap en of gemeente getrokken. In deze pilots wordt gewerkt aan het concretiseren van de principes van meerlaags veiligheid.

Regionale waterkeringen: aanwijzen, normeren en samenwerken

- De jaarlijkse voortgangsrapportages waterschappen regionale waterkeringen is opgesteld aan de hand van de input van de waterschappen. Met de waterschappen zijn overleggen gevoerd over de voortgang van de huidige toetsronde en de voortgang van de aanpak van de keringen die niet voldoen aan de omgevingswaarde.
- Tevens is met waterschappen overleg geweest over mogelijke nieuwe normering van keringen.

Risico's beheersen bij buitendijks bouwen

GEEN TEKST AANGELEVERD

Wateroverlast beperken

We hebben de reguliere bijeenkomsten wateroverlast met de zeven Zuid-Hollandse waterschappen opnieuw opgestart en hebben uit de gesprekken een beter beeld gekregen van de knelpunten en dilemma's. Voor het gebiedsgericht afwijken van de normen voor wateroverlast hebben we een adviestraject opgestart samen met de waterschappen. We hebben een benchmarkonderzoek uitgevoerd wat ons enkele opties heeft gegeven voor beleidsontwikkeling. Deltares heeft ons geadviseerd hoe de bovenregionale stresstest voor de Rijn-Maasmonding aan te vullen zodat deze aan de recente landelijke richtlijn voldoet. Ook is inzet geleverd aan het landelijke kemteam dat werkt aan de herijking van de normen voor wateroverlast. Een consortium van adviesbureaus onder leiding van Arcadis heeft ons geadviseerd wat de gevolgen zijn van het verhogen van het grondwaterpeil in veenweidegebieden voor het thema wateroverlast.

Beleidsprestatie 5-3-2 Waterkwaliteit en waterbeschikbaarheid

De provincie wil een goede kwantiteit en kwaliteit van grond- en oppervlaktewater. Voor het realiseren van een goede waterkwaliteit volgt de provincie de systematiek van de Europese richtlijnen: de Kaderrichtlijn Water (KRW), de Grondwaterrichtlijn en de Drinkwaterrichtlijn. Ten aanzien van zwemlocaties in oppervlaktewater geeft de provincie uitwerking aan de Zwemwaterrichtlijn: De provincie wil goed ingerichte en veilige zwemlocaties in oppervlaktewater.

De provincie wil de bronnen voor drinkwaterproductie en vitale drinkwaterinfrastructuur beschermen, zodat er altijd voldoende drinkwater beschikbaar is om tegen maatschappelijk aanvaardbare kosten te produceren. Gebruiksfuncties en het regionale watersysteem worden zodanig op elkaar afgestemd dat we weerbaar zijn tegen perioden van droogte of extreme neerslag en dat variaties in de aan- en afvoer van rivierwater kunnen worden

opgevangen. Gebruiksfuncties worden voorzien van een passende waterkwaliteit uit oppervlaktewater zolang het doelmatig is. De provincie streeft zoveel mogelijk naar functiecombinaties die elkaar versterken, zoals drinkwater en natuur. Bij de aanwijzing van zwemwaterlocaties wordt rekening gehouden met de waterkwaliteit, veiligheid en hygiëne. Bij het vaststellen van waterkwaliteitsdoelen wordt rekening gehouden met de verschillende functies van oppervlaktewateren.

Voor het realiseren van een goede waterkwaliteit en -kwantiteit zoekt de provincie nadrukkelijk de samenwerking met andere partijen: niet alleen medeoverheden, maar ook drinkwaterbedrijven, terreinbeheerders, ondernemers en maatschappelijke organisaties. Verdere uitwerking van het beleid voor mooi en schoon water is opgenomen in het regionaal waterprogramma.

Wat hebben we bereikt?

In 2024 zijn belangrijke stappen gezet met betrekking tot de Kaderrichtlijn Water (KRW). De provincie heeft voor grondwater een directe verantwoordelijkheid bij het behalen van de KRW-doelen. Voor oppervlaktewaterkwaliteit is de provincie regisseur en coördinator. Om meer inzicht te geven aan Provinciale Staten en anderen hebben we in 2024 een voortgangsrapportage over de uitvoering van al ingezette waterkwaliteitsmaatregelen uitgebracht. Aan de hand van de landelijke tussenevaluatie KRW uit 2024 wordt ook nog een voortgangsrapportage op doelbereik gepubliceerd, deze verschijnt in het eerste kwartaal van 2025. Binnen de contouren van het Zuid-Hollands Programma Landelijk Gebied (ZH-PLG) is gewerkt aan verschillende maatregelen en initiatieven die de waterkwaliteit bevorderen. Ook zijn de KRW-doelen in 2024 nog prominenter onderdeel geworden in de gebiedsprocessen van het ZH-PLG, onder andere door een intensievere en meer strategische samenwerking met de waterschappen. Ook is de KRW als criterium geïntegreerd in het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB) en de Nationaal Strategisch Plan (NSP) subsidie. Er is meer aangevraagd dan de grootte van de subsidiepot in 2024, waarbij het merendeel van de aanvragen zijn gedaan voor Natuurvriendelijke Oevers (NVO's). Daarnaast zijn ook de middelen vanuit de Subsidieregeling Groen (SRG) in 2024 volledig uitgeput. Tot slot zijn verschillende thema's die een relatie hebben met het doelbereik van de KRW in 2024 verder uitgewerkt, of is er extra aandacht voor gevraagd. Denk aan de rivierkreeftenproblematiek, de problematiek van indirecte lozingen en het scherper in kaart brengen van risico's en handelingsperspectieven voor grondwaterbeschermingsgebieden.

De provincie heeft in 2024 voldaan aan de jaarlijks terugkerende wettelijke taken op het gebied van waterkwaliteit en waterbeschikbaarheid. Vóór het zwemseizoen is de lijst met zwemlocaties vastgesteld en zijn deze locaties gecontroleerd op veiligheid en hygiëne. Voor milieudoelstellingen heeft de provincie de wettelijke taak om het grondwater te monitoren, zowel kwantitatief en kwalitatief. Dit is in 2024 wederom conform de landelijke afspraken en de Wet Basisregistratie Ondergrond uitgevoerd. Ook zijn regionale actieplannen 'Drinkwatervoorziening voor de toekomst' vastgesteld, waarmee we voldoen aan de provinciale zorgplicht met betrekking tot drinkwater.

Rond drinkwater zijn er in 2024 verdere stappen gezet op twee MER- trajecten, waarbij drinkwaterbronnen voor de toekomst worden gezocht. In het MER- traject van drinkwaterbedrijf Oasen, voor het ontwikkelen van een nieuwe oevergrondwaterwinning, hebben we samen met de omgeving vervolgstappen gezet, waaronder het uitvoeren van een aantal onderzoeken, om in 2025 te komen tot een locatiekeuze voor het initiatief rond oevergrondwaterwinning. De gekozen locatie wordt nader uitgewerkt in fase 2 van het MER. In het MER traject 'Drinkwatervoorziening van de toekomst' van drinkwaterbedrijf Dunea is de MER- fase 1 rapportage beschikbaar gekomen en is een provinciaal position paper opgesteld waarin de belangen van de provincie worden uitgedragen. Ook hier wordt in 2025 een locatiekeuze gemaakt die in MER- fase 2 nader wordt uitgewerkt.

Tot slot is er in 2024 veel samengewerkt met verschillende (gebieds)partijen in de waterwereld, zoals: Rijk, waterschappen, drinkwaterbedrijven, gemeenten, Omgevingsdiensten en brancheorganisaties. Samenwerking focust zich op alle waterthema's. Een paar voorbeelden: drinkwatervoorziening van de toekomst (samenwerking met drinkwaterbedrijven Oasen en Dunea), samenwerkingsovereenkomst indirecte lozingen (samenwerking met gemeenten en Omgevingsdiensten, ten behoeve van KRW-doelbereik), regiocertificering in de Duin- en

Bollenstreek (samenwerking met o.a. brancheorganisaties, ten behoeve van KRW-doelbereik), aanpak rivierkreeftenproblematiek (samenwerking met Rijk en waterschappen, ten behoeve van KRW-doelbereik).

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Algemeen

Binnen het ZH-PLG is aan de volgende initiatieven gewerkt. Onder het thema "toekomstbestendig watersysteem" in het Maatregelenpakket ZH-PLG zijn projecten opgenomen die zich richten op de reductie van CO₂ uit veen. Dit betreft met name waterinfiltratiesystemen in de Alblasserwaard en Krimpenerwaard, en projecten die zich richten op wateroverlast, waterbeschikbaarheid en waterschaarste zoals de projecten Zoet Water op de Kop van Goeree, Doorontwikkeling van de Middelburg- en Tempelpolder en een Waterneutrale polder in Midden Delfland.

Kaderrichtlijn Water (KRW)

- Ten aanzien van het voldoen aan de Kaderrichtlijn Water is in 2024 is meer invulling gegeven aan de 'formele kolom'. Met alle zeven waterschappen in de provincie Zuid-Holland zijn voortgangsgesprekken gevoerd over de KRW. Deze gesprekken werden gevoerd tussen de portefeuillehouder KRW en de hoogheemraad van het desbetreffende waterschap.
- Mede op verzoek van Provinciale Staten is specifiek aandacht besteed aan de Amerikaanse rivierkreeft. Deze uitheemse rivierkreeft zit het behalen van de ecologische doelen van de Kaderrichtlijn Water in de weg. De provincie heeft een actieve rol ingenomen ter bestrijding van de rivierkreeft, een exoot, door middelen vrij te maken voor een rivierkreeftenpilot in de Krimpenerwaard. In het deelstroomgebied Rijn-West, waar de problematiek van de rivierkreeft het meest voelbaar is in Nederland, heeft de provincie een leidende rol ingenomen in de aanpak.
- Er is een quickscan gedaan naar de risico's en handelingsperspectieven voor zowel de drinkwatervoorziening, als voor doelbereik KRW. De quickscan focust op de grondwaterbeschermingsgebieden voor drinkwaterwinning, nieuwe risico's en ontwikkelingen, en (aanvullend) handelingsperspectief voor het behouden en beschermen van de winningen. De uitkomsten zijn meegenomen in het implementatieplan voor de resultaten van de tussenevaluatie van de KRW van provincie Zuid-Holland (eind 2024). De uitkomsten helpen ook om focus aan te brengen bij het actualiseren van de drinkwater gebiedsdossiers (vanaf 2025).
- De provincie is het bevoegd gezag voor een groot deel van de indirecte afvalwaterlozingen. In 2024 is het traject "Indirecte lozingen" begonnen, waarin we samen met alle betrokken partijen in Zuid-Holland de vergunningen gaan controleren en herzien. Dit met het oog op het bereiken van de doelen van de Kaderrichtlijn Water. Tevens wordt steviger invulling gegeven aan de handhaving van vergunningen.
- Er is een studie uitgevoerd naar de inrichting van onze VTH-taken. We willen weten in hoeverre deze nog voldoende aansluiten op de provinciale waterdoelen.
- Binnen het ZHPLG is aan de volgende initiatieven gewerkt ten behoeve van het bereiken van de doelen van de Kaderrichtlijn Water. Deze projecten richten zich met name op de verbetering van de waterkwaliteit.
 - Akkerbouw: Intensivering van de gebiedsgerichte aanpak waterkwaliteit in de landbouw, Wasplaatsen met zuivering voor landbouwmachines en Precisiebemesting.
 - Bollen: Vanuit de gebiedsgesprekken in de Duin & Bollenstreek is het initiatief Regiocertificering ontstaan. Samen met bedrijven en kennisinstituten wordt gestructureerd gewerkt aan verduurzaming van de bollensector, waarbij het behalen van de KRW-doelen nu de hoogste prioriteit heeft.
 - Boomteelt: Participatieve monitoring, Circulaire materialen, Sanering waterbodems en Onderzoek zuiveringssysteem en peil gestuurde drainage.
 - Glastuinbouw: Watercoaches (Emissieloze kas) en Weerbaar telen.

Beleidsuitwerking goede en veilige zwemlocaties in oppervlaktewater

De provincie heeft een lijst van 105 zwemlocaties vastgesteld en gecontroleerd op veiligheid en hygiëne. Voor drie locaties is een negatief zwemadvies afgegeven om te voorkomen dat zwemmers worden blootgesteld aan verontreiniging met PFAS. De communicatie hierover is zorgvuldig afgestemd met andere overheden. Door middel van de waterkwaliteitsparagraaf in de Subsidieregeling Groen dragen we bij aan onderzoek naar de Vibrio bacterie in de Rijnhaven Rotterdam en vermindering van PFAS in de Kralinger Esch.

Deltaprogramma Zuidwestelijke Delta

We leveren inzet voor de regionale uitwerking van de Deltaprogramma's Zuidwestelijke Delta (ZWD) en Rijnmond-Drechtsteden (DPRD). De regionale Deltaprogramma's werken aan de uitwerking van de 2e Herijking van het Deltaprogramma in 2027. Met ZWD hebben we hiervoor een Verkennende Watersysteemanalyse uitgevoerd en een Synthesedocument opgesteld. Met DPRD hebben we alternatieve waterveiligheidsstrategieën in beeld gebracht voor de lange termijn, waarbij de verbinding wordt gelegd met ruimtelijke ontwikkelingen zoals de verstedelijkingsopgave, haven- en energietransitie en natuurambities.

Kennisonwikkeling grondwaterkwaliteit en -kwantiteit

- Gedeputeerde Staten heeft in 2024 de vergunning voor de pilot Hoge Temperatuur Opslag (HTO) van de TU-Delft verleend. Daarnaast heeft Gedeputeerde Staten besloten om vergunningen te verlenen binnen het project Midden Temperatuur Opslag (MTO) Greenport West-Holland, conform gemaakte afspraken met bedrijven en belangenbehartigers.
- De Omgevingswet is in januari 2024 in werking getreden. In 2024 zijn de eerste ervaringen opgedaan met de nieuwe regels van de Omgevingswet en de Zuid-Hollandse Omgevingsverordening (ZHOV). De provincie heeft, samen met de Omgevingsdiensten, een handreiking opgesteld die de verschillende Omgevingsdiensten en initiatiefnemers kunnen benutten bij het toepassen van de regels.

Monitoren grondwaterkwantiteit en -kwaliteit

De provincie heeft de wettelijke taak om het grondwater te monitoren op vastgestelde milieudoelstellingen, zowel kwantitatief en kwalitatief. Dit is conform de landelijke afspraken en de Wet Basisregistratie Ondergrond uitgevoerd.

Realiseren goede grondwaterkwantiteit en -kwaliteit

- In 2024 is gewerkt aan een evaluatie van het grondwateronttrekking- en infiltratiebeleid. Op basis hiervan wordt het beleidskader herzien. De herziening loopt door in 2025 en 2026.
- Het voorstel voor wijziging van beleid voor grondwateronttrekking en brijnlozing in de Greenports heeft (als onderdeel van de herziening Omgevingsbeleid 2024) ter inzage gelegen. Zienswijzen zijn van een reactie voorzien en het voorstel voor wijziging van het beleid is vastgesteld door Gedeputeerde Staten en Provinciale Staten. Het nieuwe beleid is van kracht sinds de datum van publicatie (15 februari 2025).
- Het RIVM heeft in september 2024 haar eerste advies gepubliceerd over de EU richtlijn Hergebruik Afvalwater: "Beoordelingskader voor gebruik stedelijk afvalwater in de landbouw. Fase 1: wettelijke inkadering en voedselveiligheid". In de door het RIVM uit te voeren tweede fase richt de aandacht zich op de kwaliteit van grondwater (met name kwaliteit voor het grondwater ecosysteem) en drinkwater (in relatie tot chemische stoffen en pathogenen). Het tweede advies wordt in de loop van 2025 verwacht. Als provincie volgen wij dit onderzoek en bekijken we de specifieke provinciale impact van het onderzoek.

Realiseren goede oppervlaktewaterkwaliteit

In 2024 is de collectieve zuivering van gewasbeschermingsmiddelen op de Afvalwater zuiveringsinstallatie(AWZI) Nieuwe Waterweg van het Hoogheemraadschap van Delfland gereedgekomen. Door deze AWZI wordt het water van gewasbeschermingsmiddelen vanuit de deelnemende tuinbouwbedrijven gezuiverd en worden andere verontreinigingen zoals medicijnresten verwijderd. In de komende periode wordt nog gewerkt aan aansluiting van bedrijven rond De Lier die nu nog afwateren op de AWZI de Groote Lucht.

Ruimtelijk beschermen bronnen voor drinkwaterproductie en -infrastructuur

- In 2024 is intensief met de drie Zuid-Hollandse drinkwaterbedrijven (Dunea, Oasen, Evides) samengewerkt aan de brede drinkwateropgave. In juli 2024 zijn drie Zuid-Hollandse actieplannen rond de beschikbaarheid van drinkwaterbronnen 2030 vastgesteld (één per drinkwaterbedrijf). Hierin zijn maatregelen benoemd om potentiële drinkwatertekorten te voorkomen. Ook hebben we in IPO- verband meegewerkt aan het Nationaal actieprogramma 'beschikbaarheid drinkwaterbronnen 2030'. Dit programma is in december 2024 vastgesteld en in januari 2025 gepubliceerd.
- In het tweede kwartaal van 2024 is het Nationaal plan van aanpak voor drinkwaterbesparing vastgesteld. Wij nemen deel aan de onderzoeken die hieruit voortkomen. Verder is in de drie regionale actieplannen over de beschikbaarheid van drinkwaterbronnen 2030 de maatregel opgenomen om een drinkwatervisie 2050 voor de provincie Zuid-Holland op te gaan stellen. Eind 2024 zijn hierover de eerste gesprekken met de drinkwaterbedrijven over gevoerd. In 2025 werken we hier samen met de drie drinkwaterbedrijven aan verder.
- In 2024 zijn jaarlijkse gebiedsgesprekken gehouden over de gebiedsdossier drinkwater. In deze gesprekken wordt per drinkwaterwinning de voortgang van het Uitvoeringsprogramma gebiedsdossiers besproken met betrokken gemeenten, Omgevingsdienst, drinkwaterbedrijf en waterschap. Hierin komen (ruimtelijke) ontwikkelingen en bestaande en nieuwe risico's aan bod. Daarnaast heeft de provincie de verplichting om de gebiedsdossiers drinkwater iedere zes jaar te herijken en te actualiseren. De aanbesteding voor deze opdracht is in 2024 op de markt gebracht. In 2025 wordt begonnen met de actualisatie van de gebiedsdossiers.

Samenwerken in het Deltaprogramma Zoetwater

- In het Deltaprogramma zoetwaterregio's Rivierengebied en West-Nederland nemen wij deel aan (Rivierengebied) of coördineren wij (West-Nederland) de overleggen over de voortgang van de maatregelen. We hebben het ook over ontwikkelingen die van invloed zijn op de zoetwatervraag en het zoetwateraanbod, zoals klimaatverandering, de winning van drinkwater uit het regionaal oppervlaktewater, ruimtelijke inrichting en maatregelen om bodemdaling tegen te gaan. De provincie heeft deze overleggen mogelijk gemaakt door middelen uit het Deltafonds beschikbaar te stellen aan enkele projecten die de waterbeschikbaarheid vergroten. Eén van de praktijkprojecten betreft de pilot De Hooghe Beer in het Westland, waar een consortium van onderzoeksinstituten en tuinders werkt aan een praktijkproef voor infiltratie van regenwater door meerdere tuinders tegelijk (Waterbank Westland). Na de positief verlopen eerste fase is in 2024 begonnen met het verkrijgen van de benodigde vergunningen voor de uitvoering van de pilot.
- In algemene zin zijn inzichten uit het Deltaprogramma Zoetwater ingebracht in verschillende beleidstrajecten binnen de provincie, zoals het Ruimtelijk Voorstel, het Zuid-Hollands Programma Landelijk Gebied en de Ruimtelijk Economische Visie.

Verkennen toekomstige bronnen voor drinkwaterproductie en verlenen vergunningen

In juli 2024 zijn de drie Zuid-Hollandse actieplannen rond de beschikbaarheid van drinkwaterbronnen 2030 in Gedeputeerde Staten vastgesteld, voor elk drinkwaterbedrijf één (Dunea, Oasen, Evides). De MER processen voor de ontwikkeling van nieuwe drinkwaterbronnen van Oasen en Dunea worden momenteel doorlopen. De planning is dat in 2025 een keuze wordt gemaakt voor een locatie voor zowel Oasen als Dunea. Deze locaties worden in MER fase 2 verder uitgewerkt.

Duurzame gietwatervoorziening

- Begin 2024 is een routekaart duurzame gietwatervoorziening opgeleverd. De drie betrokken overheden Provincie Zuid-Holland, het hoogheemraadschap van Delfland, gemeente Westland en Glastuinbouw Nederland zijn daarna begonnen met de uitwerking van de in de routekaart opgenomen aanbevelingen. Hierbij wordt onderscheid gemaakt tussen realistische opties voor alternatieven van de huidige wijze van gietwatervoorziening op korte- en lange termijn. Het bodemdalingsgevoelige gebied rond De Lier heeft hier prioriteit. Vanuit de provincie Zuid-Holland is als onderdeel van de wijziging van het Omgevingsbeleid een

aanpassing doorgevoerd van de Omgevingsvisie en Omgevingsverordening voor wat betreft het beleid voor infiltratie en lozing van brijn.

- Specifiek voor de glastuinbouw heeft een consortium onder leiding van bureau KWR een studie uitgevoerd naar de randvoorwaarden voor veilige inzet van hergebruik van effluent in de glastuinbouw, die gedragen wordt door partners in de hele keten van teelt tot consument. Effluent is gezuiverd rioolwater / afvalwater dat de rioolwaterzuiveringsinrichting (rwzi) verlaat. Uit het onderzoek blijkt dat de inzet van (vergaand) gezuiverd effluent onder strikte randvoorwaarden (technisch) mogelijk is binnen acceptabele risicogrenzen voor mens en milieu. Beide studies zullen worden benut als kader voor mogelijke projecten voor hergebruik van effluent.

Wat heeft dat gekost?

Inleiding

'Wat heeft dat gekost' bestaat uit 2 delen:

- Opbouw en verloop lasten
- Raming baten en lasten

'Wat heeft dat gekost' is samengevat in 1 tabel. Provinciale Staten hebben budgetrecht op het niveau beleidsdoel. Daarom zijn de toelichtingen ook geschreven op de bijstellingen per beleidsdoel, binnen een ambitie. De mutaties op beleidsprestaties zijn daarnaast ter informatie vermeld.

Opbouw en verloop lasten

Onderstaande grafiek geeft weer hoe de lasten van de ambitie zijn opgebouwd.

- Arbeidskosten: betreft de loonkostenformatie zoals opgenomen onder A in de paragraaf Arbeidscapaciteit
- Kapitaallasten: betreft de kapitaallasten als gevolg van een investering
- Subsidies en inkomensoverdrachten: betreft de lastneming van subsidies en daarnaast bijdragen aan met name andere overheidsinstellingen
- Overige lasten: betreft de lasten die niet gerekend worden tot de hiervoor genoemde categorieën

Overzicht baten en lasten

(bedragen x € 1.000)	Originele Begroting 2024	Bijstellingen 2024	Bijgestelde Begroting 2024	Realisatie 2024	Verschil begroot vs realisatie
Lasten					
Beleidsdoel 5-1 Gezonde natuur					
5-1-1 Nieuwe natuur realiseren	68.894	2.962	71.856	64.466	7.390
5-1-2 Beschermen en versterken bestaande natuur en soorten	50.148	21.011	71.159	66.735	4.423
5-1-3 Natuurinclusieve transitie	250	701	951	872	80
5-1-4 Stikstofreductie	6.700	-1.581	5.119	4.319	800
Totaal beleidsdoel 5-1	125.992	23.093	149.085	136.392	12.693
Beleidsdoel 5-2 Transitie landbouw					
5-2-1 Toekomstbestendige en natuurinclusieve landbouw	15.707	4.842	20.549	12.277	8.271
Totaal beleidsdoel 5-2	15.707	4.842	20.549	12.277	8.271
Beleidsdoel 5-3 Leven met water					
5-3-1 Waterveiligheid en wateroverlast	2.748	-248	2.499	2.170	330
5-3-2 Waterkwaliteit en waterbeschikbaarheid	3.864	2.969	6.833	6.126	706

Totaal beleidsdoel 5-3	6.611	2.721	9.332	8.296	1.036
Totaal Lasten	148.310	30.656	178.966	156.966	22.000
Baten					
Beleidsdoel 5-1 Gezonde natuur					
5-1-1 Nieuwe natuur realiseren	22.094	-3.972	18.122	20.479	2.357
5-1-2 Beschermen en versterken bestaande natuur en soorten	8.381	10.070	18.451	16.086	-2.365
Totaal beleidsdoel 5-1	30.475	6.098	36.573	36.565	-8
Beleidsdoel 5-2 Transitie landbouw					
5-2-1 Toekomstbestendige en natuurinclusieve landbouw	3.019	6.309	9.329	4.966	-4.363
Totaal beleidsdoel 5-2	3.019	6.309	9.329	4.966	-4.363
Beleidsdoel 5-3 Leven met water					
5-3-1 Waterveiligheid en wateroverlast	0	0	0	27	27
5-3-2 Waterkwaliteit en waterbeschikbaarheid	910	1.291	2.201	2.125	-76
Totaal beleidsdoel 5-3	910	1.291	2.201	2.152	-49
Totaal Baten	34.404	13.698	48.102	43.683	-4.419
Saldo lasten en baten Ambitie 5	113.906	16.958	130.863	113.283	17.580

Toelichting lasten

Beleidsdoel 5-1 Gezonde natuur

Zuid-Hollands Programma Landelijk Gebied (ZHPLG) €1,1 miljoen (v)	Bestaand beleid
Voor het onderdeel ZHPLG is de realisatie lager doordat een aantal gesubsidieerde activiteiten zullen plaatsvinden in 2025. Deze middelen worden beklemd om de subsidieverlening komend jaar te kunnen bekostigen.	

Natuur Netwerk Nederland (NNN) €3 miljoen (v)	Bestaand beleid
Voor het programma NNN is in 2024 een bedrag van €42,8 miljoen begroot voor de realisatie van nieuwe natuur. Binnen het programma waren er een aantal mee- en tegenvallers in de uitvoering, waardoor de realisatie in totaal €3 miljoen lager is uitgekomen op €39,8 miljoen. In de Krimpenerwaard zijn meer kosten gerealiseerd omdat er dankzij een vlotte aanbesteding meer werk is gerealiseerd en opgeleverd dan vooraf gedacht. Daar staat tegenover dat met name in Gouwe Wiericke vertraging is opgelopen bij de vergunningverlening van verschillende projecten en ook als gevolg van langdurige besluitvorming over een bestemmingsplan. Tenslotte zijn er minder subsidie activiteiten uitgevoerd en minder subsidieaanvragen dan verwacht ingediend voor zelfrealisatie van nieuwe natuur.	

Versterken natuur en landschapswaarden €1,3 miljoen (v)	Bestaand beleid
Het overschot bestaat uit twee onderdelen. Voor de inzet van provinciale grond voor de weidevogelkerngebieden is de realisatie lager dan begroot (€0,4 miljoen) vanwege de samenhang met het maatregelenpakket ZHPLG dat nog in ontwikkeling was. Daarnaast zijn de lasten voor de aanleg van bos en bomen vanuit de motie 'spade de grond in' lager voor €0,8 miljoen omdat een aantal activiteiten in de verleende subsidies zullen plaatsvinden in 2025. Op de overige onderdelen zijn de materiële lasten €0,1 miljoen lager uitgevallen.	

IODS €1,6 miljoen (v)	Bestaand beleid
De bijdrage aan inpassing van de infrastructuur is lager doordat de lasten in eerdere jaren al zijn verantwoord en/of	

deels zijn opgenomen in de lasten van de ambitie 2 Bereikbaarheid Zuid-Holland.

De reserve IODS wordt opgeheven (€4,3 miljoen) voor de nog resterende activiteiten is een beklemming gedaan voor €0,5 miljoen) om IODS zorgvuldig af te ronden.

5.1.2e 19/2: teksten over beklemmingen geen onderdeel van 3e W-vraag.

Nota Ruimte Middel en Veenweide gebieden €2,8 miljoen (v)	Bestaand beleid
Voor de subsidiëring van de realisatie van het Watergebiedsplan in het kader van de gebiedsovereenkomst Veenweide Krimpenerwaard is door de subsidieontvanger een voortgangsrapportage ontvangen. Hieruit blijkt dat de activiteiten achterlopen op de oorspronkelijke planning. De lastneming is hierop aangepast en komt daardoor lager uit.	

Beschermen natuur en soorten €2,5 miljoen (n)	Bestaand beleid
Het tekort bestaat uit twee onderdelen. Het betreft een tekort van €3,5 miljoen op faunaschade als gevolg van hogere voedselprijzen, juridische procedures (waardoor we op enkele soorten geen beheer konden uitvoeren om o.a. de schade te beperken dan wel te voorkomen). En door een toename van schade veroorzaakt door met name grauwe ganzen, knobbelzwanen, smienten en de voorheen landelijk vrijgestelde soorten houtduif, kraai en kauw. Daarnaast is er een lagere realisatie op het gebied van beleidsontwikkeling en onderzoek als gevolg van krapte aan arbeidscapaciteit.	
5.1.2e 19/2: we spreken niet van "tekorten", maar van hogere of lagere lasten of onder- of overbesteding	

SMP Rijkssubsidie €4,5 miljoen (v)	Nieuw beleid
Vanuit het Rijk is €6,7 miljoen ontvangen om door te zetten aan de gemeentes om een Soorten Managementplan (SMP) op te stellen. Vanuit de gemeentes zijn een beperkt aantal aanvragen ontvangen, waardoor er €4,5 miljoen niet is besteed (zie ook baten). Oorzaken zijn de krappe arbeidsmarkt voor het opstellen van SMP's en de vereisten vanuit het Rijk ten aanzien van de SMP's waardoor met name voor grote gemeenten er meer tijd nodig is.	

Beheer Begrensde Natuur €3,2 miljoen (v)	Bestaand beleid
Het behaalde resultaat bestaat uit aantal financiële mee- en tegenvallers. Voor de Natura 2000-gebieden zijn de lasten hoger doordat via de subsidieverlening (eerste fase Programma Natuur en natuurpact) een piek in de uitvoering van natuurherstelmaatregelen in 2024 was beoogd. Daarnaast waren er hogere kosten voor het evalueren en opstellen van de Natura 2000-beheerplannen, enerzijds omdat in 2024 veel beheerplannen tegelijk moesten worden herzien en anderzijds omdat er vanwege o.a. de invoering van de omgevingswet (landelijke) aanvullende eisen zijn gesteld.	
Daar staat tegenover een meevaller op de beheerkosten (SNL) op NNN natuurgebieden: de instroom van nieuwe natuurgebieden was afgelopen periode lager dan vooraf is begroot waardoor de beheerkosten lager zijn uitgevallen.	

Programma Stikstof aanpak €0,8 miljoen (v)	Bestaand beleid
Het positieve financiële resultaat op programma stikstof is tweeledig. De kosten voor de omgevingsdienst Haaglanden voor vergunningverlening, advieswerk en handhaving is voor €0,8 miljoen hoger uitgevallen door de nieuwe omgevingswet per 2024. Daarnaast zijn de kosten voor het aanleggen van het TNO meetnetwerk van €1,5 miljoen niet gerealiseerd in 2024. Deze activiteiten zullen plaatsvinden in 2025.	

Apparaatslasten €0,1 miljoen (v)	Bestaand beleid
Voor een toelichting zie Paragraaf Arbeidscapaciteit .	

Beleidsdoel 5-2 Transitie landbouw

GLB - POP3 en NSP €6,9 miljoen (v)	Bestaand beleid
------------------------------------	-----------------

Het POP3 programma is in afrondende fase, verleende subsidies worden vastgesteld. Bij vaststelling moeten subsidies soms lager worden vastgesteld door niet-subsidiabele kosten of vertraging in de uitvoering van projecten. Hierdoor vloeien middelen terug naar de provincie en EU, het gaat om circa €1,7 miljoen (zie ook baten). Voor het NSP programma is bij Voorjaarsnota 2024 voor het onderdeel LEADER op basis van de verwachting van de LEADER groepen een realisatie ingeschat voor 2024. LEADER groepen zijn verantwoordelijk voor de uitvoering van het LEADER programma. De hoeveelheid aanvragen voor LEADER projecten is lager uitgevallen dan verwacht en wordt naar verwachting in 2025 ingehaald. De aanvragen voor LEADER beheerkosten zijn door twee van de vier LEADER groepen pas in december ingediend, de aanvragen zijn nog in behandeling. Voor het onderdeel niet-productieve investeringen niet-landbouw is een subsidieverlening lager uitgevallen door afgewezen kosten. Voor het NSP leidt dit samen tot een lagere realisatie van €4,8 miljoen (zie ook baten). Voor NSP heeft PS een bedrag van €22 miljoen beschikbaar gesteld als cofinanciering, om inzet van EU middelen mogelijk te maken, de provinciale middelen hiervoor worden beklemd.

Landbouwbeleidsprogramma en Groene Cirkels €0,8 miljoen (v)	Bestaand beleid
Voor het landbouwbeleidsprogramma zijn de lasten lager (€0,5 miljoen) uitgevallen doordat regelingen vanuit het Rijk zijn uitgebleven waarop aangehaakt kon worden, daarnaast is aantal opdrachten bekostigd uit andere opdrachten (GLB of stikstof). Voor het programma Groene Cirkels liggen de kosten lager (€0,3 miljoen) doordat begin dit jaar subsidiemiddelen ter beschikking zijn gekomen door een lagere vaststelling. Hiervan zou de helft worden besteed aan de benodigde cofinanciering voor een subsidieverlening aan Farm Frites, door uitloop in programma zal subsidieverlening volgend jaar plaatsvinden.	

Programma IBP ZW Delta €0,7 miljoen (v)	Bestaand beleid
Voor het programma IBP ZW Delta (SPUK middelen) is een looptijd verlenging goedgekeurd door LVVN, mede door de coronaperiode waarin veel stil lag wordt het eerste half jaar van 2025 gebruikt om activiteiten af te ronden. De resterende middelen vanuit de SPUK met bijbehorende cofinanciering worden besteed en begroot in 2025 (zie ook baten).	

Diverse kleine afwijkingen €0,1 miljoen (v)	Bestaand beleid
Het resterende voordelige verschil betreft diverse kleine afwijkingen.	

Beleidsdoel 5-3 Leven met water

Waterveiligheid en wateroverlast €0,3 miljoen (v)	Bestaand beleid
Het positief resultaat van ongeveer €0,3 miljoen is ontstaan door de afhankelijkheid van de markt. Externe partijen hebben zich niet ingeschreven om bepaalde onderzoeken of opdrachten uit te voeren. Daarnaast zijn door een onderbezetting in arbeidscapaciteit niet alle plannen uitgevoerd.	

Waterkwaliteit en waterbeschikbaarheid €0,6 miljoen (v)	Bestaand beleid
De begrotingssubsidie voor het Hoogheemraadschap van Delfland t.b.v. bouw en exploitatie collectieve zuivering (€0,2 miljoen) en de begrotingssubsidie aan de Greenport Duin- en Bollenstreek t.b.v. regiocertificering (€0,4 miljoen) zijn beide gepubliceerd in de najaarsnota van 2024. Beide hebben niet geleid tot een aanvraag in 2024 van voorgenoemde partijen. Deze aanvragen worden verwacht in 2025, waardoor de middelen worden beklemd.	

Diverse kleine afwijkingen €0,1 miljoen (v)	Bestaand beleid
Het resterende voordelige verschil betreft diverse kleine afwijkingen.	

Toelichting baten

Beleidsdoel 5-1 Gezonde natuur

Zuid-Hollands Programma Landelijk Gebied (ZHPLG) €1 miljoen (v)	Bestaand beleid
Vanuit het Rijk zijn middelen ontvangen om de indirecte uitvoeringskosten uit 2022 en 2023 te bekostigen. De baten zijn voor €1,0 miljoen verantwoord bij beleidsdoel 5-1 Gezonde natuur en voor €2,1 miljoen bij beleidsdoel 7-3 Klimaatbestendig Zuid-Holland.	

Natuur Netwerk Nederland (NNN) €1,1 miljoen (v)	Bestaand beleid
Door een verkoop op basis van een oude koopoptie zijn de baten op Grond-voor-Grond voor 2024 hoger dan vooraf begroot. Daarnaast zijn de baten vanuit het uitvoeringsprogramma natuur hoger vanwege de verrekening van de (hogere) volledige schadeloosstellingsvergoeding (zie ook lasten).	

Programma Natuur N2000 €0,8 miljoen (v)	Bestaand beleid
Voor Natura 2000-gebieden liggen de baten voor de rijksmiddelen (zie ook lasten) hoger dan was begroot. Het gaat om circa €0,9 miljoen welke naar voren zijn gehaald binnen de besteding van het totale budget vanuit de eerste fase Programma Natuur. De hogere baten hangen samen met de piek in de uitvoering na het verlenen van de subsidiebeschikkingen voor het uitvoeren van natuurherstelmaatregelen.	
5.1.2e 19/2: kopje zegt 0,8 miljoen maar tekst 0,9 miljoen. Wat is juist?	

SMP Rijkssubsidie €4,5 miljoen (n)	Nieuw beleid
Vanuit het Rijk is €6,7 miljoen ontvangen om door te zetten aan de gemeenten om een Soorten Managementplan (SMP) op te stellen. Vanuit de gemeenten is een beperkt aantal aanvragen ontvangen, waardoor er €4,5 miljoen niet is besteed (zie ook lasten).	

Leges natuurbescherming €0,3 miljoen (v)	Bestaand beleid
De leges (baten) liggen hoger dan begroot omdat de legesverordening is aangepast en er meer vergunningen zijn aangevraagd voor flora en fauna activiteiten (voorheen soortenbescherming) dan in eerste instantie was gedacht.	

Beleidsdoel 5-2 Transitie landbouw

GLB – POP3 en NSP €4,3 miljoen (n)	Bestaand beleid
Het POP3 programma is in afrondende fase, verleende subsidies worden vastgesteld. Bij vaststelling van een aantal subsidies zijn de kosten lager en daardoor ook de EU baten, het gaat om circa €1,3 miljoen aan EU baten (zie ook lasten).	
Voor het NSP programma zijn aanvragen later ingediend dan verwacht en nog in behandeling. Ook zijn minder aanvragen ingediend dan de LEADER groepen aanvankelijk hadden verwacht. Hierdoor kon niet worden gestart in 2024, wat leidt tot een lagere EU baten van €3 miljoen (zie ook lasten).	

Programma IBP ZW Delta €0,4 miljoen (n)	Bestaand beleid
Voor het programma IBP ZW Delta (SPUK middelen) is een looptijd verlenging goedgekeurd door LVVN, mede door de coronaperiode waarin veel stil lag wordt het eerste half jaar van 2025 gebruikt om activiteiten af te ronden. De resterende middelen vanuit de SPUK met bijbehorende cofinanciering worden besteed en begroot in 2025 (zie ook lasten).	

Beleidsdoel 5-3 Leven met water

	
--	------

Instrumentarium

Reserves

Het onderstaande overzicht toont de inzet van reserves per beleidsdoel in deze ambitie. Een toevoeging aan de reserve (lasten) betekent dat het saldo van de reserve toeneemt. Een onttrekking aan de reserve (baten) betekent dat het saldo van de reserve afneemt. Een totaaloverzicht van de omvang van de reserves is terug te vinden in

[Bijlage 1.](#)

(bedragen x € 1.000)	Originele Begroting 2024	Bijstellingen 2024	Bijgestelde Begroting 2024	Realisatie 2024	Verschil begroot vs realisatie
Lasten					
Beleidsdoel 5-1 Gezonde natuur					
Groene ambities	0		0	9.932	-9.932
Reserve Ontwikkelopgave natuur	10.428	-9.600	828	1.384	-556
NatuurNetwerk Nederland	5.767	17.302	23.070	23.647	-577
Totaal beleidsdoel 5-1	16.195	7.702	23.898	34.963	-11.065
Beleidsdoel 5-2 Transitie landbouw					
Groene ambities	0		0	2.595	-2.595
Geen lege handen voor de landbouw	0	2.000	2.000	2.000	0
Totaal beleidsdoel 5-2	0	2.000	2.000	4.595	-2.595
Totaal Lasten	16.195	9.702	25.898	39.558	-13.660
Baten					
Beleidsdoel 5-1 Gezonde natuur					
Groene ambities	10.250	16.003	26.253	30.892	4.639
Beheerplannen Natura 2000 en PAS	1.500		1.500	1.510	10
Reserve Ontwikkelopgave natuur	5.322	18.132	23.454	24.850	1.396
NatuurNetwerk Nederland	21.107	-8.498	12.608	9.124	-3.485
IODS	1.845		1.845	4.509	2.664
Totaal beleidsdoel 5-1	40.025	25.636	65.661	70.886	5.225
Beleidsdoel 5-2 Transitie landbouw					
Groene ambities	328	2.469	2.797	1.408	-1.389
Reserve UPG 40	98	9	106	0	-106
Totaal beleidsdoel 5-2	426	2.478	2.904	1.408	-1.495
Totaal Baten	40.451	28.114	68.565	72.294	3.730
Saldo lasten en baten Ambitie 5	-24.256	-18.411	-42.667	-32.737	-9.930

Betrokkenheid van Verbonden Partijen

Niet van toepassing.

Subsidies

Zie [paragraaf Subsidies - Ambitie 5.](#)

Ambitie 5 Gezonde natuur, toekomstbestendig watersysteem en vitale landbouw

De beleidsambitie Gezonde natuur, toekomstbestendig watersysteem en vitale landbouw is vastgesteld in het omgevingsbeleid. De uitwerking van deze ambitie vind je via link.

Beleidsdoel 5-1 Gezonde natuur

Het beleidsdoel Gezonde natuur is vastgesteld in het omgevingsbeleid. De uitwerking van dit beleidsdoel vind je via link.

Beleidsprestatie 5-1-1 Nieuwe natuur realiseren

De provincie is wettelijk verantwoordelijk om specifieke soorten en habitats te beschermen en in de zogenoemde 'gunstige staat van instandhouding' te brengen conform de EU Vogel- en Habitatrichtlijn. Realisatie van natuur is hiervoor een belangrijk middel, waarbij de provincie wil bereiken dat een robuust netwerk van natuurgebieden ontstaat, bestaande uit kerngebieden en verbindings- zones daartussen. Buiten deze natuurgebieden wil de provincie een aantrekkelijk landschap en steden creëren waar, naast andere functies, ook ruimte is voor natuurwaarden. Voor de realisatie van natuur neemt de provincie regie en stelt zich op als verbinder tussen lokale partijen om te komen tot samenwerking.

Wat hebben we bereikt?

Realiseren begrensde natuur

Binnen het Natuurnetwerk Nederland (NNN) is op verschillende plekken nieuwe natuur gerealiseerd. Het gaat om natuurgebieden en om ecologische verbindingen. Hiermee is , het netwerk van natuurgebieden versterkt en beter met elkaar verbonden. Er kwam in totaal 421 hectare (ha) nieuwe natuur bij . Bijvoorbeeld inde Krimpenerwaard (240 ha), Gouwe Wiericke (117 ha) en 64 ha in overige gebieden. Ook is 167 ha grond gekocht om natuurgebied van te maken.

Binnen het Buitenland van Rhoon hebben we nu 415 ha. Daarvan is ongeveer 157 ha ingericht als natuur. Dat is ongeveer 69% van de gestelde doelen in het Streefbeeld. Het Streefbeeld is De grootste toegang voor recreatie is de Poort van Buitenland. Hiervoor is in 2024 het bestemmingsplan vastgesteld. De provincie is al eigenaar van de gronden die nodig zijn voor het bestemmingsplan,

Versterken natuur en landschapswaarden

- Met de subsidieregeling 'Verbetering biotoop grutto en patrijs' investeerden we in het leefgebied van boerenlandvogels. Doel is om het aantal boerenlandvogels weer te laten stijgen. We investeerden €3,8 miljoen extra in Agrarisch Natuurbeheer om het leefgebied in agrarisch gebied te verbeteren.
- We gaven subsidie voor twee grote projecten om de bossen op de Zuid-Hollandse eilanden uit te breiden. We werkten samen met Meerbomennu. Deze organisatie zorgde ervoor dat 33.009 jonge bomen verplant zijn naar locaties om uit te groeien tot volwassen bomen.
- Icoonsoorten zijn We gaven subsidie aan projecten die de leefgebieden van iconsoorten in Zuid-Holland versterken. De vijf Omgevingsdiensten kregen de opdracht om regionaal bijenlandschappen te stimuleren.
- Met de openstelling van een subsidieregeling steunden we voor de 'groenblauwe dooradering' van het landschap. Groenblauwe dooradering betekent groen en water ... Voorbeelden hiervan zijn slootkanten, houtwallen en bomenrijen. De projecten die we steunen, houden zich bezig met biodiversiteit en waterkwaliteit op landbouwbedrijven in Zuid-Holland.
- We onderzochten welke drukfactoren er zijn rond Natura2000- gebieden. Natura2000 is een Europees netwerk van beschemde natuurgebieden. We presenteerden ook een aanpak van die drukgebieden. Dit leidde tot een voorstel om die aanpak op te nemen in het omgevingsbeleid. Dat voorstel wordt, samen met een aantal alternatieve oplossingen, meegenomen in de OER. De OER is

Zuid Hollands Programma Landelijk Gebied (ZH-PLG)

De provincie werkt aan het Zuid-Hollandse Programma Landelijk Gebied (ZH-PLG). Dat is de provinciale uitwerking van het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG). De omstandigheden waarin we het ZH-PLG uitvoeren, veranderden in 2024. De minister van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur (LVVN) heeft op 4 september 2024 het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG) stopgezet. Het Transitiefonds, het fonds waarmee... verviel al eerder. Met het stopzetten van beide programma's is er geen verplichting meer tot het opstellen van een Provinciaal Programma Landelijk Gebied (PPLG). Voor de provincie is er nu geen reden meer om een ontwerpprogramma en een definitief programma (ZH-PLG) te maken.

Het ministerie van LVVN kende in 2024 wel een speciale, vaste uitkering toe van €188,5 miljoen. Daarmee kan de provincie tussen 2024 en 2028 maatregelen realiseren uit het ZH-PLG. De uitkering heeft een optie tot verlengen binnen budget tot en met 2032). Basis voor deze toekenning was het maatregelenpakket dat we op 26 maart 2024 aan het ministerie aanboden.

Datagedreven ZHPLG

- We maakten de eerste versie van een digitale ammoniak-monitor. Die laat zien met welke combinatie van maatregelen we de doelen kunnen halen.
- De gebiedsviewer is een In 2024 zorgden voor een nieuwe versie waarin we de laatste informatie over ... verwerken.
- We zorgden voor een eerste ontwerp van een digitale KRW-monitor. KRW staat voor De monitor laat met beelden zien hoe het staat met de KRW-doelen: en

Beleidsintegratie

We ontwikkelden voor vijf ZH-PLG thema's een gezamenlijke aanpak: het verhogen van de grondwaterstand in veenweiden, de Kaderrichtlijn Water (KRW), boerenlandvogels, de aanpak van drukfactoren rond Natura 2000-gebieden en het uitstootplafond voor ammoniak. Deze gezamenlijke aanpak zorgde voor duidelijke richtlijnen voor deze thema's. Dat helpt bij het maken van plannen voor de gebieden. Deze richtlijnen worden, als het gaat om wijzigingen, meegenomen in de Herziening Omgevingsbeleid 2025.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Algemeen

Zuid Hollands Programma Landelijk Gebied (ZH-PLG)

Het ZH-PLG kent drie kerngebieden (Veenweidegebied, Zuid-Hollandse Delta en Kust- en Duingebied). Voor die kerngebieden is een maatregelenpakket samengesteld dat we aan het ministerie van LVVN aanboden.. Dit maatregelenpakket is de basis voor de aanvraag van de Rijksbijdrage die het Transitiefonds definitief vervangt. We keken bij de aanvraag vooral naar projecten met duidelijke grenzen, een planning en een raming. Het ministerie heeft dit pakket maatregelen beoordeeld. Daarna brachten we het pakket terug tot een selectie maatregelen die we op 28 januari 2025 voorlegden aan Gedeputeerde Staten. Na akkoord starten we met de uitvoering van de maatregelen.

Waar dat kon, begonnen we al met projecten. Het geld daarvoor kwam uit de middelen van de provincie die beschikbaar waren voor ZH-PLG.

Beleidsintegratie

We werkten het afgelopen jaar veel samen in het Beleidsintegratieteam (BIT). In het BIT zitten collega's uit alle beleidsvelden van het landelijk gebied: stikstof, natuur (binnen en buiten de begrenzing), landbouw, klimaat, waterbeschikbaarheid en -veiligheid, water- en bodemsturend en ZH-PLG. Samen voerden we gesprekken over de doelen van de verschillende beleidsvelden, over welke aanpak het beste werkt en wat de effecten zijn op andere beleidsvelden. Zo kwamen we samen tot een aanpak voor de toekomst van het landelijk gebied.

Realiseren begrensde natuur

NNN Natuurpact

We hebben flinke stappen gezet om het Natuurnetwerk Nederland (NNN) voor elkaar te krijgen: :

- In verschillende gebieden is 421 ha nieuwe natuur ingericht; onder meer in de Krimpenerwaard, de Gouwe Wiericke en een aantal ecologische verbindingzones. .
- In de Krimpenerwaard is begonnen met de inrichting van ruim 700 ha grond tot natuurgebied. De aanbesteding van de laatste bijna 600 ha is voorbereid. In Gouwe Wiericke is de aanbesteding van ruim 475 ha voorbereid en voor een deel al gegund.
- In 2024 kwam binnen NNN 167 ha grond vrij voor natuurinrichting. Hierbij zit onder meer het gebied Korte Bonnen (116 ha).
- Op Goeree deden we een strategische grondaankoop voor het proces van het volledige schadeloosstellingsgebied (57 ha). Daarmee heeft het gebiedsproces een belangrijke positie om zelfrealisatoren te kunnen helpen met grondruilen.
- Voor verschillende gebieden sloten we samenwerkingsovereenkomsten met grondeigenaren, beheerders en gemeenten. In die overeenkomsten maakten we afspraken over de uitvoering van nieuw aan te leggen natuur. We spraken af wie wat doet en wie verantwoordelijk is. Ook werken we in verschillende gebieden aan het beschikbaar komen van gronden voor natuur via zelfrealisatie of verwerving.
- Op 6 maart 2024 wezen Provinciale Staten zeven gebieden aan binnen het NNN als 'cruciaal en niet-herlokaliseerbaar'. Dat betekent dat de zeven gebieden heel belangrijk zijn en dat ze niet mogen worden geruild voor een ander stuk grond. Met dit besluit kunnen we de eigenaren van stukken grond percelen binnen deze gebieden helemaal schadeloos stellen. Boven op de marktwaarde vergoeden we ook bijkomende onkosten. We verwachten dat het met dit besluit (financieel) interessanter is voor grondeigenaren om mee te werken aan de realisatie.

Buitenland van Rhoon

- Op basis van hun jaarplan gaf de provincie subsidie aan de Gebiedscoöperatie Buitenland van Rhoon (GC, . Een gebiedscoöperatie wil zeggen dat.... De subsidie is voor de inrichting van het gebied. De gebiedscoöperatie mag gronden gebruiken die de provincie eerder aankocht. De GC Buitenland heeft het plan voor de inrichting van het gebied verder uitgewerkt tot een definitief ontwerp. Belangrijkste doel van de nieuwe inrichting is ervoor zorgen dat meer mensen het gebied gebruiken voor recreatie.. De GC organiseerde verschillende evenementen en activiteiten om bezoekers aan te trekken. En de GC zorgde voor aanpassingen in het gebied waaronder één hectare hoogstamboomgaard, vijf hectare kruidenrijk grasland, zo'n twee hectare wintervoedselakkers en de aanleg van twee belevingsplekken.
- De grootste toegang voor recreatie is de Poort van Buitenland. Hiervoor is in 2024 het bestemmingsplan vastgesteld. De provincie is al eigenaar van de gronden die nodig zijn voor het bestemmingsplan,
-

Versterken natuur- en landschapswaarden

Boerenlandvogels

- 'We stelden in 2024 de subsidieregeling 'Verbetering leefgebied grutto en patrijs open. Het bedrag van €0,5 miljoen is helemaal toegewezen.
- Om de aanpak te verbeteren van de aanpak van roofdieren, dat ook wel predatiebeheer heet:
 - deden we een literatuurstudie naar de rol van de zwarte kraai als natuurlijke vijand van weidevogels. De studie kan een mogelijke omgevingsvergunning ondersteunen voor het bestrijden van de zwarte kraai in weidevogelgebieden.
 - zijn er resten van prooien en uitwerpselen verzameld door... Met een analyse van de resten en de uitwerpselen krijgen we een beter beeld van natuurlijke vijanden van verschillende dieren.

Medewerkers/studenten van de Rijksuniversiteit Groningen (RUG) gebruiken eDNA voor die analyse. eDNA wil zeggen dat....

- hingen we wildcamera's op bij een aantal agrarische collectieven. De beelden van de camera's lieten zien welke dieren andere dieren eten en welke dieren nesten leeghalen.
- Op 17 oktober organiseerden we een succesvolle provinciale Kennisdag met ruim 100 deelnemers. Dat waren onder meer met agrarische collectieven, boeren, organisaties voor beheer en kennisinstituten. Er was ook een bijeenkomst over manieren om het verdienmodel te versterken rond het beschermen van boerenlandvogels en over het investeren in agrarisch natuurbeheer.
- We beoordeelden het actieplan Boerenlandvogels. de resultaten delen we in 2025.
- In de Zuidpolder van Delfgauw wordt een gebied voor weidevogels gemaakt op grond van 3 partijen: de provincie, de gemeente en Staatsbosbeheer.

Agrarisch natuurbeheer

- We hebben voor Agrarisch Natuurbeheer €3,8 miljoen extra beschikbaar gesteld voor een periode van 4 jaar.
- In 2024 begonnen we met de professionalisering van agrarische collectieven. Dit deden we als voorbereiding op de uitbreiding van het Agrarisch Natuur en Landschapsbeheer, dat in het landelijke regeerprogramma staat.

Bos en Bomen

- Meerdere projecten voor bosuitbreiding kregen begeleiding van de bosmakelaar. Dat is iemand die.... Twee grote projecten voor bosuitbreiding op de Zuid-Hollandse eilanden kregen dit jaar subsidie van de provincie.
 - De bestaande subsidieregeling 'Meer bos in Zuid-Holland' gold ook in 2024. Met deze subsidie steunen we het project Buitenzomerlanden in de Hoeksche Waard. Hier komt 12,5 hectare nieuw bos.
 - Met recreatieschap Voome-Putten is in 2024 de afspraak gemaakt voor de aanleg van 27 hectare bos. Het bos is De provincie draagt met een subsidie bij aan de aanleg van het bos.

In 2024 begeleidden we meerdere projecten die in 2023 een subsidieaanvraag deden voor de aanleg van bos.

Soortenbeleid

- In 2024 begonnen we een nieuwe subsidieronde voor de subsidieregeling 'Realisatie leefgebied icoonsoorten, landschapselementen en voedselbossen' gestart. De aanvragen kwamen vooral van gemeenten, initiatiefnemers voor voedselbossen en particuliere ondernemers. Er zijn informatiebladen opgesteld voor versterkingsmaatregelen voor het leefgebied van 15 icoonsoorten uit stedelijk en landelijk gebied. Deze presenteerden we aan partners zoals gemeenten, waterschappen en omgevingsdiensten.
- In 2024 deden we een vooronderzoek gedaan voor het monitoringsplan icoonsoorten. Daarin staat.... ,
- Samen met de Zuid-Hollandse Omgevingsdiensten organiseerden we regionale bijeenkomsten waar we steun vroegen voor het bijenlandschap in heel Zuid-Holland. We gaven subsidie aan Groene Cirkels, een organisatie die.... . Groene Cirkels organiseerde de wijkbijencampagne voor Bij de campagne hoorde onder meer een nieuwe website. Onderdeel van de campagne is de aanleg van voorbeeldtuintjes met informatieborden. Hiervoor leverden ze plantenpakketten en de informatieborden aan 60 kinderboerderijen.

Groenblauwe dooradering

- We werkten in 2024 verder aan het beleidskader groenblauwe dooradering (GBDA). Dat is Het beleidskader wordt onderdeel van het omgevingsbeleid.
- In 2024 ontwikkelden we verschillende onderdelen van het informatiepakket voor GBDA. We overleggen nu met andere opgaven zodat we rekening houden met elkaars belangen.
- De concrete maatregelen GBDA in het Westland, Alblasserwaard, Hoeksche Waarde, Midden-Delfland en Boskoop hebben geleid tot samenwerkingsverbanden. Samen zetten we ons in voor concrete projecten om landschapselementen zoals ... en ... aan te leggen in de gebieden. Alle projecten zijn onderdeel van het ZH-PLG- maatregelenpakket met een aanvraag voor financiering.

LIFE IP All4Biodiversity

- Op 14 november 2024 was een internationaal webinar met ongeveer 80 deelnemers. Sprekers kwamen van LIFE-projecten uit Denemarken, Duitsland en België. LIFE-projecten zijn.... De samenwerking van en met boeren stond centraal op het webinar. Het doel was **om kennis uit te wisselen over hoe we levensvatbare landbouwpraktijken kunnen behouden, in combinatie met natuurbehoud.**
- Voor het gebied Mient Kooltuin (gemeente Katwijk) en Groene Zone (gemeente Wassenaar) is vanuit LIFE IP All4Biodiversity opdracht gegeven voor het maken van een Landschapsecologische Systeemanalyse (LESA). Dat is een Voor het ontwikkelproces voor beide gebieden stellen we samen met andere belanghebbenden een KansenAnalyse NatuurOntwikkeling (KANO) op.

Drukfactoren rond N2000 gebieden

Om de Natura 2000-doelstellingen halen, wat bij wet is verplicht, werken we aan systeemherstel en aan het wegnemen van drukfactoren. Drukfactoren zijn... Om de doelen te halen, moeten ook drukfactoren buiten N2000-gebieden worden weggenomen. In 2024 deden we een kwalitatieve verkenning naar de drukfactoren op N2000-gebieden, in die verkenning stelden we vast dat... Dat vraagt om maatregelen buiten deze gebieden. Ook is onderzocht hoe de aanpak van die drukfactoren rondom Natura 2000-gebieden past in het ruimtelijk beleid.

Beleidsprestatie 5-1-2 Beschermen en versterken bestaande natuur en soorten

De provincie wil de binnen haar provinciegrenzen van nature voorkomende plant- en diersoorten behouden. Dit realiseert zij door het faciliteren van natuurbeheer en kwaliteitsimpulsen in natuur- gebieden en het planologisch beschermen ervan. In het landelijk en stedelijk gebied draagt de provincie zorg voor beheer- en stimuleringsmaatregelen ten behoeve van de Vogel- en Habitatrichtlijn (VHR) doelen, basiskwaliteit natuur en verdere versterking van agrarische natuur. De provincie heeft hiervoor 40 icoonsoorten geselecteerd die kenmerkend zijn voor leefgebieden in Zuid-Holland en stimuleert maatregelen die het leefgebied van deze soorten versterken. Belangrijke weidevogelgebieden worden door de provincie planologisch beschermd, daarnaast stimuleert zij initiatieven voor verdere versterking van de kwaliteit. Houtopstanden kennen eveneens een planologische bescherming.

De provincie streeft naar een gezond evenwicht van faunapopulaties. Bij het beheren van dit even- wicht worden zorgvuldig de belangen van natuur en samenleving afgewogen. Waar nodig worden maatregelen getroffen, bijvoorbeeld ten behoeve van bescherming van flora en fauna, openbare veiligheid en volksgezondheid alsmede beperking van (landbouw)schade of andere wettelijke belangen. Daarnaast verleent de provincie tegemoetkomingen in geleden schade door natuurlijk in het wild levende en inheemse beschermde dieren. De provincie zet in op bestrijding en beheersing van de (invasieve) exoten door middel van preventie, eliminatie en beheer. Wanneer (invasieve) exoten inheemse beschermde flora en fauna schaden, al of niet in combinatie met schade aan de economie en/of de volksgezondheid, neemt de provincie maatregelen.

Wat hebben we bereikt?

Programma natuur

Bij het ministerie van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur (LVVN) deden we in 2024 een aanvraag in het kader van de Specifieke Uitkering (SpUK) voor de tweede fase Programma Natuur . Tweede fase Programma Natuur wil zeggen Op basis van de aanvraag en het bijbehorende voorstel kreeg de provincie €56 miljoen. Dat geld is bestemd voor het uitvoeren van maatregelen waarmee we stikstofgevoelige natuurwaarden kunnen herstellen in en om Natura 2000-gebieden. Stikstofgevoelige natuurwaarden zijn....

Natuurbeheer

De provincie Zuid-Holland zorgde ervoor dat de natuurbeheerders de middelen hadden voor natuurbeheer. Hiermee konden zij de natuurgebieden in stand houden. Om de staat van de natuur in natuurgebieden te verbeteren, de zogenoemde kwaliteitsimpulsen, kende de provincie ook subsidies toe.

We stelden in 2024 de laatste subsidiebeschikkingen op voor de Natura 2000-gebieden, voor de uitvoering van beheer, natuurherstel en kwaliteitsimpulsen. Deze subsidies waren een combinatie van de middelen van Eerste fase Programma Natuur en Natuurpact. Met deze twee subsidieregelingen samen worden in alle Natura 2000-gebieden beheer- en herstelmaatregelen uitgevoerd in de periode 2023-2026, met een piek in de uitvoering in 2024.

De samenwerking tussen het Europese netwerk Natura 2000 en de omgevingsdiensten voor handhaving en toezicht in Natura 2000-gebieden is verstevigd, vooral voor het beschermen van soorten en het bestrijden van exoten. Dat zijn soorten die van oorsprong niet in ons land voorkomen.

Monitoring natuur

- Voor het uitvoeren en bijsturen van beleid leverden we informatie aan die we kregen door Voorbeelden hiervan zijn: de weidevogeltelling Nieuwkoopse Plassen Braasemermeer, onderzoek naar het broedsucces van kustbroedvogels, onderzoek naar prooi-jagers in weidevogelgebied Alblasterwaard, een verspreidingsonderzoek naar de grote modderkruiper, bittervoorn en platte schijfhoren in de Zuid-Hollandse Biesbosch. Voor de Natura 2000-gebieden Duinen Goeree en Kwade Hoek, Solleveld & Kapittelduinen en Voornes Duin leverden we vegetatiekarteringen op. Dat zijn onderzoeken waarbij de verschillende soorten planten en hun verspreiding systematisch in kaart wordt gebracht.
- We bedachten enkele nieuwe meetnetten. Een meetnet is een Twee van die meetnetten die we dit jaar ontwierpen, zijn een meetnet voor het in de gaten houden van amfibieën en vissen in Natura 2000-gebieden en het Meetnet Agrarische Soorten (MAS) in de akkerbouwgebieden. Met de laatste willen we
- De langlopende meetnetten, zoals het weidevogelmeetnet, vegetatiemeetnet en winter-watervogels, hebben we voortgezet en verbeterd. Zo zijn we voor de uitvoering van het weidevogelmeetnet overgestapt op de landelijk gebruikelijke methode Broedvogelmonitoring (BMP). Monitoring wil zeggen dat we Ook onderzochten we of we kunnen overstappen op een robuustere database.

Datamanagement

De provincie Zuid-Holland ontwikkelde eerder al een datasysteem voor de doelen en maatregelen van Natura 2000. Dat systeem is gebruikt als basis voor een landelijke database. Dat maakt het makkelijker om informatie uit te wisselen en samen te werken met het Rijk en andere provincies.

Bescherming Natuur en soorten

Op grond van de Omgevingswet voerden we de wettelijke taken uit voor Natura 2000: vergunningverlening, toezicht & handhaving. Dat deden we voor stikstof, faunabeheer, houtopstanden en soortenbescherming. Vergeleken met de jaren ervoor, waren er in 2024 meer aanvragen bij de omgevingsdienst Haaglanden. De omgevingsdienst Zuid-Holland Zuid kreeg meer meldingen voor toezicht en handhaving vanwege/over In 2024 had de provincie extra aandacht voor het stimuleren en het afhandelen van aanvragen voor soortenmanagementplannen. Dat zijn De provincie stelde een subsidie open om gemeenten te steunen bij het maken van soortenmanagementplannen.

- Verder:controleerden we nieuwe ontwikkelingen aan de beschermingsregels. Als we aantasting van beschermde gebieden niet konden voorkomen, vond compensatie plaats.
- Zijn tellingen gedaan in 2023 en 2024 voor het bijwerken van de regelgeving voor de beschermde weidevogelgebieden. De informatie die de tellingen opleverden, verwerken we in regelgeving van nieuwe beschermingsgebieden. Met de herziening 2025 staan deze in de Zuid-Hollandse omgevingsverordening.

Faunaschade

BIJ12-Faunafonds is onderdeel van het IPO en doet? Dit fonds gaf namens de provincie tegemoetkomingen aan agrarische ondernemers wanneer zij schade hadden door in het wild levende, beschermde dieren. Ook verleende het fonds subsidie voor de ganzenrustgebieden. De tegemoetkomingen vanwege faunaschade stegen ook in 2024 fors. Deze stijging komt door:

- hogere voedselprijzen,
- juridische procedures, waardoor we op enkele soorten geen beheer konden uitvoeren. Het gevolg was onder meer dat we schade niet konden beperken of voorkomen.
- de toename van schade die werd veroorzaakt door met name grauwe ganzen, knobbelzwanen, smienten en de houtduif, kraai en kauw. De laatste drie waren hiervoor landelijk vrijgesteld.

Exoten

De provincie moeten we volgens de wet de Rosse stekelstaarten bestrijden en de nestlocaties van de Aziatische Hoornaar opsporen en weghalen. We werkten mee aan het interprovinciale ambitiedocument Invasieve Exoten. Dat document is opgesteld door meerdere provincies? Een ambitiedocument wil zeggen . . Het document is namens... aangeboden aan het Rijk.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Algemeen

Monitoring natuur

- In 2024 verzamelden we informatie vanuit onder andere de langlopende meetnetten van weidevogels, vegetatie en winter-watervogels. Meetnetten zijn.... De uitvoering van deze meetnetten in de komende jaren is opnieuw (Europees) aanbesteed.
- In verschillende Natura 2000-gebieden lieten we vegetatiekarteringen uitvoeren.
- We zorgden voor monitoringsinformatie volgens de landelijke systematiek Subsidiestelsel Natuur en Landschap (SNL). Monitoringsinformatie wil zeggen... Die informatie gebruikten we voor het beoordelen van de natuurkwaliteit van natuurgebieden.
- Voor het Natuurnetwerk Nederland (NNN) hield we het dashboard Natuurkwaliteit bij. We vulden het dashboard aan met informatie uit natuurmonitoring.
- We werkten aan nieuwe manieren van monitoring waarmee we in de toekomst nauwkeuriger en efficiënter informatie kunnen verzamelen. Bijvoorbeeld het ontwikkelen van automatische vleermuizendetectie en het inzetten van Kunstmatige Intelligentie voor toezicht houden op natte duinvalleien.
- We werken mee aan het landelijke Verbeterprogramma VHR Monitoring. Met het programma werken we aan het verbeteren van de monitoring van de VHR-doelen. Met de informatie die het programma oplevert, kunnen we ... bijwerken.

Datamanagement

We droegen bij aan het ontwikkelen van een landelijk systeem voor doelen en maatregelen van Natura 2000. Het systeem wordt gebruikt voor de WSN- rapportage (Wet Stikstof en Natuur) aan het Rijk. Ons provinciale systeem was de basis voor het landelijke systeem dat nu door alle interprovinciale partners wordt gebruikt. We maakten in 2024 een eerste opzet van een vernieuwd provinciaal systeem dat beter aansluit bij andere applicaties en bij het landelijke systeem.

Datagedreven ZH-PLG

- De gebiedsviewer is een In 2024 is de gebiedsviewer verder ontwikkeld en ingevoerd.
- We ontwikkelden een eerste versie van een digitale ammoniak-monitor. Hiermee laten we zien met welke combinatie van maatregelen de doelen kunnen worden behaald.
- We ontwikkelden een eerste versie van de digitale K...R...W...- monitor. De KRW-monitor laat met beelden zien hoe het staat met de KRW-doelen.
- We deden onderzoek de ontwikkeling van een dashboard waarmee we de voortgang van ZH-PLG-maatregelen kunnen zien. .We keken welke informatie en welke manieren van werken in het dashboard opgenomen moeten zijn.
- We verkenden scenario-software. Dat is software waarmee.....

We voerden de producten in waarmee we datagedreven werken stimuleren bij beleidsvelden zoals ... en ...

Dashboard natuurkwaliteit

- Elk jaar beoordeelt de provincie de natuurkwaliteit van de natuurgebieden waar de provincie subsidie aan geeft. Voor deze beoordeling gebruiken we de actuele gegevens vanuit de natuurmonitoring. De resultaten staan in de [SNL-viewer](#) (link). SNL staat voor
- We leverden een digitale bibliotheek op voor natuurgegevens- en natuurrapporten. De digitale bibliotheek gebruiken we om
- We werkten aan het opslaan, toegankelijk maken en verspreiden van natuurgegevens. Een voorbeeld hiervan is de weidevogelviewer waarin we de gegevens uit het weidevogelmeetnet toegankelijk maken.

Programma Natuur

- Voor de Specifieke Uitkering (SPUK) vanuit het Rijk voor de eerste fase Programma Natuur (2021-2026), ontvingen we van het Rijk een verlenging van de uitvoeringstermijn tot en met 31 december 2026. Maatregelen die horen bij de eerste fase van het Programma Natuur zijn verplicht in subsidiebeschikkingen. Deze maatregelen worden uitgevoerd. De uitvoerende partijen weten van de verlengde looptijd en weten dat zij een wijziging van de eerder verleende subsidiebeschikkingen aan kunnen vragen.
- We bereiden de openstelling voor van een subsidieregeling voor het uitvoeren van de maatregelen voor de tweede fase van het Programma Natuur (2024-2032).

Actieve soortenbescherming

GEEN TEKST AANGELEVERD

Balans en behoud draagvlak door faunabeheer

GEEN TEKST AANGELEVERD

Beheer van begrensde natuur

- In de Natura 2000-gebieden geven we met twee subsidieregelingen uitvoering aan de eerste fase van het Programma Natuur. De terreineigenaren kregen een meerjarige subsidie voor beheer en natuurherstel en voor het verbeteren van de natuur. De nadruk ligt hierbij op stikstofgevoelige natuur.
- We hadden veel contact met terreineigenaren en met andere belanghebbenden over maatregelenpakketten voor Natura 2000. In alle Natura 2000-gebieden waren veldbezoeken. Die leverden op...
- In 2024 is het Natuurbeheerplan Zuid-Holland voor het jaar 2025 vastgesteld. Het Natuurbeheerplan is het kader voor natuurbeheersubsidies voor 2025. Op basis van Natuurbeheerplan Zuid-Holland 2024 gaf de provincie op ruim 28.000 ha natuurbeheersubsidie aan de beheerders. Dat gebeurde via de Subsidieregeling Natuur- en Landschapsbeheer. De subsidie betrof 84% van de landelijk berekende standaard kostprijs van het betreffende type natuur. De standaard kostprijs van een bepaald soort natuur is een richtlijn voor....?
- We hebben de herziening van de Natura 2000-beheerplannen in 2025 en 2026 voorbereid voor alle Natura 2000-gebieden. De voorbereiding bestond uit onderzoek, evaluatie en monitoring. Dit in lijn met de Omgevingswet. Verder troffen we alle voorbereidingen voor het invoeren van de Natura 2000-beheerplannen in het Digitaal Stelsel Omgevingswet (DSO).

Integrale versterking Nationale parken

De provincie gaf subsidie aan de werkorganisatie Nationaal Park Hollandse Duinen. Eind 2024 is de aanvraag voor de status van Nationaal Park ingediend bij het Rijk voor het nationaal park Hollandse Duinen.

Passieve natuurbescherming

GEEN TEKST AANGELEVERD

Beschermen natuur en soorten

Vergunningen, handhaving en toezicht

- We stelden een subsidieregeling op voor gemeenten om hen te steunen bij het opzetten van een soortenmanagementplan (SMP). In een SMP staat... te komen. Naast subsidies steunden we gemeenten ook met bijeenkomsten over het SMP-traject.
- Net als elk jaar gaven we een opdracht aan de omgevingsdiensten om de VHT-taken (Vergunning, Handhaving en Toezicht) voor natuur uit te voeren. De Omgevingsdiensten nemen dit op in hun jaarrapportages.
- We lieten de staat van instandhouding onderzoeken van een aantal soorten, zoals ... en Deze informatie is belangrijk voor de vergunningverlening binnen de maatschappelijke opgaven.

Bescherming gebieden

- We adviseerden een aantal keer over ruimtelijke ontwikkelingen. Bij die ontwikkelingen was er kans dat het NNN of belangrijk weidevogelgebied aangetast werd. In die gevallen is natuurcompensatie nodig.
- In 2024 waren er in totaal 5 natuurcompensatieprojecten. Daarvan waren er 2 klaar in 2024 en 2 zijn klaar voor het compensatiedeel. Het laatste project voor natuurcompensatie, namelijk belangrijk weidevogelgebied, pakken we op in 2025. De compensatie is nodig vanwege de aanpassing van een provinciale weg, een rijksweg, een fietspad en vanwege projecten van 2 waterschappen. Daarnaast werden er in 2024 7 natuurcompensatieprojecten voorbereid. Dat zijn allemaal overheidsprojecten.
- We gaven in 2024 een ontheffing aan twee projecten die mogelijk in aanmerking kwamen voor compensatie. Dit gebeurde op grond van de ZHOV, de Dit is een klein aantal vergeleken met het totaal aantal plannen/initiatieven dat de provincie binnenkrijgt. Soms kiezen initiatiefnemers voor een alternatief plan waarbij geen sprake is van aantasting van het NNN of van belangrijke weidevogelgebieden. Dit gebeurde bij een aantal initiatieven na advies van de provincie. Een aantal initiatieven is nog in een verkenningfase. Er zijn dan nog geen formele (ruimtelijke) besluiten genomen, zoals de vaststelling van een omgevingsplan of projectbesluit. Hierover kunnen dan wel al gesprekken zijn met de provincie.
- Wat opvalt, is dat er in 2024 extra adviezen nodig waren over mogelijke locaties voor duurzame energieopwekking. Dit in relatie tot NNN en belangrijk weidevogelgebied. Dit komt door de groeiende vraag naar locaties voor duurzame energieopwekking, terwijl de ruimte beperkt is.

Exotenbestrijding

- We leverden een bijdrage aan het interprovinciale ambitieplan Invasieve Exoten. Dat zijn soorten die... Op basis van dat plan stellen we provinciaal plan van aanpak op.
- Met de vergunningen die we verleenden, gaven we uitvoering aan de wettelijke taken die volgen uit Europese Exotenverordening.
- We spraken met de terreinbeheerder over hoe we het gebied weerbaar kunnen maken tegen exoten. Bijvoorbeeld een andere inrichting van het gebied.
- Het onderwerp 'exoten' wordt onderdeel van de natura 2000-beheerplannen. Per gebied kijken we hoe we de doelen van het gebied kunnen beschermen tegen schade door exoten.

Balans en behoud draagvlak door faunabeheer

- BIJ12 zorgt voor De organisatie verleende tegemoetkomingen voor schade die is veroorzaakt door in het wild voorkomende, inheemse dieren. Voor het zomerreces van 2025 informeert BIJ12 de provincie over de uitgekeerde schade over 2024.
- In 2024 keurden we een faunabeheerplan goed. In dit plan... We behandelden een aantal bezwaar- en beroepsprocedures. Door die juridische procedures lag de uitvoering tijdelijk stil. Daardoor was er meer schade aan bijvoorbeeld... .
- In de afgegeven besluiten zijn deze onderwerpen meegenomen en gemotiveerd.
- In 2024 gaven we subsidies aan de faunabeheereenheid en wildbeheereenheden voor de uitvoering van hun wettelijke taken.

Beleidsprestatie 5-1-3 Natuurinclusieve transitie

De provincie wil natuur meenemen in al haar ruimtelijke ontwikkelingen, zodat biodiversiteit behouden en versterkt kan worden. Natuur stopt immers niet bij de grens van natuurgebieden. Natuurinclusieve ruimtelijke ontwikkeling draagt bij aan het oplossen van veel provinciale uitdagingen (bodemdaling, verzilting, verdroging, afname biodiversiteit). Ook is het een randvoorwaarde voor een voldoende sterk ecologisch systeem, zodat aan (inter)nationale afspraken (natuur, stikstof, klimaat, fijnstof) wordt voldaan.

Door biodiversiteit als dwarsdoorsnijdend thema onderdeel van ons handelen te maken, werken we aan een aantrekkelijk, natuurinclusief en toekomstbestendig Zuid-Holland. Dan ontstaat zowel meer ruimte voor flora en fauna, als voor het oplossen van maatschappelijke problemen. De provincie wil met medeoverheden en kennisinstellingen het concept basiskwaliteit natuur verder ontwikkelen om te natuurinclusieve transitie te bevorderen.

Wat hebben we bereikt?

De Groeiagenda Natuurinclusief Zuid-Holland 2024-2027 is opgesteld en door GS vastgesteld op 2 juli. Met de groeiagenda wil de provincie de natuurwaarden buiten de natuurgebieden beschermen en sterker maken. Daarmee dragen we de komende jaren bij aan welvaart en welzijn in een gezond, aantrekkelijk en natuurrijk Zuid-Holland. De groeiagenda werkt voor 10 thema's uit hoe de provincie zich de komende jaren inzet voor een natuurinclusief Zuid-Holland. Natuurinclusief betekent In de groeiagenda staan inspirerende voorbeelden, kansen en innovaties om de provincie natuurinclusief te maken. Het doel een volledig natuurinclusief Zuid-Holland in 2050.

- We bouwden onze kennis op van de basiskwaliteit natuur en andere natuurinclusieve instrumenten. Dat zijn....
- We bouwden de inhuur van medewerkers af. We stelden een multidisciplinair kernteam samen dat de ambities uit de groeiagenda ondersteunt.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Algemeen

- Het provinciale kernteam Natuurinclusief ondersteunde de collega's die verantwoordelijk waren voor de invulling en uitvoering van de 10 thema's van de Groeiagenda Natuurinclusief.
- Het provinciale kernteam Natuurinclusief hielp bij de uitvoering van de acties van deze groeiagenda. We hielden de voortgang in de gaten en letten op de samenhang in de groeiagenda.

In de agenda is aandacht voor het opbouwen van een netwerk dat samen de natuurinclusieve beweging binnen de provincie sterker wil maken. Het netwerk laat goede voorbeelden uit de praktijk zien. Ook werkt het netwerk met inspiratielocaties waar.... **Bevorderen basiskwaliteit Natuur voor een natuurinclusief en gezond Zuid-Holland**

Het Rijk laat het concept ... 'Basiskwaliteit Natuur' ontwikkelen. De provincie werkt mee aan de (door)ontwikkeling van de toolkit. Met de toolkit.... We volgden de voortgang van het concept en we delen de kennis erover binnen de provincie

Natuurinclusief kennis en instrumentarium ontwikkelen

We bezochten meerdere bijeenkomsten bezocht om daar kennis op te doen of te delen. We organiseerden verschillende workshops voor interne en externe doelgroepen om kennis te delen. Bij een aantal thema's ontwikkelden we praktische adviezen voor natuurinclusief werken. Bijvoorbeeld bij... en We onderzochten welke monitoringssystemen kunnen helpen de natuurinclusieve transitie in beeld te brengen. Natuurinclusieve transitie wil zeggen... We werkten een communicatieplan uit. Daarin staat hoe we beter onze kennis en inzichten kunnen delen en hoe we het opbouwen van een netwerk kunnen steunen.

Realiseren van natuurinclusieve inspiratielocaties

In de Groeiagenda staan verschillende inspiratielocaties genoemd. Hier laten we zien hoe Er zijn geen nieuwe locaties bijgekomen in 2024. We ontwikkelen een aanpak om in 2025

Beleidsprestatie 5-1-4 Stikstofreductie

De stikstofreductie, zowel van ammoniak als van stikstofoxiden, heeft als doel om de depositie van stikstof op de natuurgebieden te verminderen en daarmee bij te dragen aan natuurherstel. De provincie heeft een concrete reductiedoelstelling om de stikstofemissie te verminderen, met als doel een emissieplafond van 2,9 kiloton ammoniak per jaar in 2035 te bereiken.

Daarnaast is het voor de provincie belangrijk om maatschappelijke ontwikkeling mogelijk te blijven maken. Om de stikstofproblematiek op te lossen werkt de provincie samen met regionale partners.

Deze inzet wordt in het omgevingsprogramma verder uitgewerkt en verloopt langs de volgende lijnen:

- Ammoniak (NH₃) reductie voor natuurherstel;
- Stikstofoxiden (NO_x) reductie voor natuurherstel;
- Ontwikkelingen mogelijk houden middels vergunningverlening, waaronder helpen bij de legalisatie van PAS-melders.

Wat hebben we bereikt?

Voor het onderwerp stikstof was 2024 een bewogen jaar. Met als sluitstuk de uitspraak van de Raad van State (RvS) van 18 december. Hierin staat dat intern salderen weer vergunningsplichtig is. Intern salderen wil zeggen dat ... In de uitspraak van de RvS staat ook dat stikstofruimte niet meer kan worden ingezet voor ruimtelijke economische activiteiten als er geen geborgd (rijks)maatregelenpakket is dat zorgt voor een dalende trend in de ammoniakdepositie op stikstofgevoelige Natura 2000gebieden. Dit betekent dat

- Het Rijk nam in 2024 rijksbesluiten zoals het afschaffen van het nationaal programma landelijk gebied (NPLG) en de aankondiging dat de legalisatieaanpak PAS-melders wordt verlengd. PAS staat voor De legalisatieaanpak PAS-melders houdt in ... De rijksbesluiten zorgen onder meer voor een beperkte depositiereductie. Beperkte depositiereductie is... ... De uitstoot van ammoniak in Zuid-Holland is maar weinig verminderd. Cijfers over 2024 zijn er nog niet, maar we verwachten dat de cijfers maar iets lager zijn vergeleken met 2023. Met de NO_x-monitor leggen we vast Uit de NO_x-monitor blijkt dat de uitstoot in de afgelopen jaren stabiel vermindert. De uitzondering daarop is de zeescheepvaart. De cijfers van 2024 zijn nog niet beschikbaar maar verwachten dezelfde vermindering van NO_x-uitstoot als in de jaren hiervoor.
- (Natuur)Vergunningverlening rondom stikstof bleef in 2024 ingewikkeld. Met intern salderen kon vergunningverlening vaak nog wel. Wel kwam er steeds meer druk op de vergunningverlening door verschillende uitspraken door de rechtbank.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Algemeen

GEEN TEKST AANGELEVERD

Ammoniakreductie voor natuurherstel

- Binnen het domein Water, Klimaat en Natuur (WKN) werkten we aan het invoeren van , een streefwaarde voor de uitstoot van ammoniak voor met name melkveebedrijven. Het invoeren van zo'n streefwaarde moet passen in het omgevingsbeleid. Samen met team Landbouw werkten we aan het opstellen van een subsidieregeling Landbouw. De subsidie is voor maatregelen die zorgen voor het verlagen van de uitstoot van ammoniak. Het gaat onder meer om subsidies voor innovatie en voor stalmetingen.
- Begin 2024 is begonnen met het meten van de uitstoot van ammoniak in drie melkveestallen in de omgeving van Nieuwkoop. In de loop van het jaar kregen deze stallen ook sensoren voor het meten van methaan. Deze

eerste drie stallen zijn het begin van het stalmeten bij meer melkveestallen. Dat gaat van start in 2025 met het openstellen van de subsidieregeling 'duurzame veehouderij'. In 2024 werkten we de verschillende 'trajecten' uit die boeren kunnen volgen om hun bedrijf te verduurzamen. Dit uitwerken gebeurde in fieldlab Groen Hart. Dat is een waar ... Er was veel aandacht voor 2 vraagstukken: het financieren van maatregelen en het garanderen van het verminderen van stikstof.

- We steunden boerenwerkgroepen in verschillende deelgebieden in veenweiden. Zij onderzochten welke maatregelen zij op hun bedrijf kunnen toepassen om stikstof te verminderen. Voor ongeveer 15 bedrijven zijn plannen opgesteld voor het terugdringen van stikstof. Ook in de Delta is door een specialistisch bureau samen met veehouders gekeken welke stikstofmaatregelen genomen kunnen worden. Samen met de provincie Utrecht gaven we financiële steun aan een collectief van boeren rond de Nieuwkoopse Plassen. Daarmee konden de boeren een aanvraag doen voor een landelijke regeling rondom vematting van het veen en extensivering. Dat wil zeggen... Samen met Landbouw, ZH-PLG en grondzaken werkten we aan de invoering en uitwerking van de RPGB voor de provincie. RPGB staat voor en betekent... Veehouders die vrijwillig stoppen met (een deel van) hun bedrijven, dragen bij aan ... van de veeteeltsector.
- Dit jaar werkten we hard aan het ontwikkelen van de ammoniakmonitor. De eerste versie van de monitor is online. We presenteerden deze in een technische sessie aan PS. We vullen de ammoniakmonitor in 2025 met de bestaande en nieuwe maatregelen. Op die manier laten we de ammoniakreductie in de provincie zien.

Stikstofoxidenreductie voor natuurherstel

- Het programma NOVEX Rotterdamse haven is ... In NOVEX Rotterdamse haven werkten we ook in 2024 samen met de Omgevingsdienst Haaglanden(ODH), het Rijk (het ministerie van Klimaat en Groene Groei en het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat), het havenbedrijf Rotterdam, Deltalinqs, [Natuur en Milieufederatie Zuid-Holland \(NMZH\)](#), de gemeenten Rotterdam en Voome aan Zee. We werkten aan stikstofreductie en de verlening van stikstofvergunningen voor de energietransitie in de haven. De energietransitie in de haven wil zeggen...
- Wij hebben in 2024 DCMR Milieudienst Rijnmond (DCMR) een aanvullende opdracht gegeven voor de vergunningverlening 'Maatwerkafspraken voor verduurzaming van de industrie'. We stelden geld beschikbaar om tijdelijk extra capaciteit in te huren voor taken op het gebied van vergunningverlening, toezicht en handhaving (VTH-taken). De minister van Klimaat en Groene Groei (KGG) ondertekende in 2024 maatwerkafspraken met 2 bedrijven, Alco energy en Nobian. De provincie tekende mee op beide overeenkomsten.
- We gaven DCMR een opdracht om elk jaar een NOx-monitor van Zuid-Holland te ontwikkelen. Dit geeft duidelijk inzicht in de NOx-emissies. Wij publiceerden in 2024 de eerste versie en deze deelden we met PS.

Vergunningverlening maatschappelijke ontwikkelingen mogelijk houden

- (Natuur)Vergunningverlening rondom stikstof bleef in 2024 ingewikkeld maar mogelijk. Wel kwam er steeds meer druk op de vergunningverlening door verschillende uitspraken door de rechtbank. Voor de Depositiebank algemeen Zuid-Holland is de beleidsregel vastgesteld. In de beleidsregel is de werking van de bank uitgewerkt. De Depositiebank is....
- Alle 187 meldingen voor het legalisatieprogramma PAS-melders zijn door de Omgevingsdienst Haaglanden bekeken. Het legalisatieprogramma houdt in.... Voor driekwart van de meldingen is inmiddels vastgesteld of zij in aanmerking komen voor legalisatie. En als dat het geval is, hoeveel stikstofdepositieruimte zij nodig hebben. Stikstofdepositieruimte wil zeggen dat Er zijn in Zuid-Holland nog geen PAS-melders gelegaliseerd op basis van stikstofdepositieruimte uit het legalisatieprogramma. Dat gebrek aan resultaat is gelijk aan het landelijke beeld. Het Rijk is verantwoordelijk voor de legalisatie. De provincie droeg daaraan bij door:
 - het registreren van ruimte van aangekochte bedrijven in de Depositiebank algemeen Zuid-Holland voor PAS-melders.
 - het uitwerken van een subsidieregeling op basis van de €7,9 miljoen die het Rijk toekende.

- het ondersteunen van oplossingen in gebieden, zoals het vergunningenloket Alblasserwaard. Samen met andere provincies het Rijk op te roepen om te zorgen voor een maatregelenpakket en een effectieve aanpak voor legalisatie. Dit naast de verlenging die wordt verwacht van het legalisatieprogramma.

Beleidsdoel 5-2 Transitie Landbouw

Het beleidsdoel Toekomstbestendige landbouw is vastgesteld in het omgevingsbeleid. De uitwerking van dit beleidsdoel vind je via link.

Beleidsprestatie 5-2-1 Toekomstbestendige & natuurinclusieve landbouw

De provincie ziet de waarde van een vitale landbouwsector en wil die waarde ook in de toekomst behouden. Daarom kiest de provincie ervoor om de veerkracht en het aanpassingsvermogen van de landbouw te vergroten zodat deze ondanks toekomstige uitdagingen van waarde kan zijn.

We streven naar een divers en vitaal bestand aan agrariërs - hoogtechnologisch, natuurinclusief, multifunctioneel - zodat zij ook in de toekomstwaarde kunnen leveren voor voedselvoorziening, landschap, ecologie en hun sociale en economische rol in het landelijk gebied. De provincie gaat de sector stimuleren en faciliteren met kennis, netwerken en financiële middelen.

Wat hebben we bereikt?

In de herziening van de omgevingsvisie kreeg Landbouw in 2024 een gelijke plek naast Natuur en Water. Voor landbouw en voor een gezonde natuur, bodem en watersysteem geldt dat ze elkaar versterken en van elkaar afhankelijk zijn. Op 17 december 2024 hebben Gedeputeerde Staten (GS) het 'besprekstuk landbouwkoers 2025 aanzet tot uitvoeringsprogramma landbouw' vastgesteld. Daarna boden GS het aan Provinciale Staten (PS). Hierin staat de boer centraal als belangrijke speler in een vitaal landelijk gebied.

In 2024 maakte we een begin met een kwantitatieve aanpak. Dat wil zeggen dat we in een overzicht de verschillende processen voor de transitie zetten met daarbij welk effect ze hebben op de bedrijfsvoering van de agrariërs, op de sector en op de verschillende doelen. Denk bijvoorbeeld aan het verlagen van de ammoniakemissie en het verbeteren van de biodiversiteit. We begonnen samenwerkingen met verschillende kennispartners. In werkgroepen met boeren bespreken we de aanpak en kijken we hoe we samen verder kunnen komen. We droegen bij met onze kennis aan verschillende activiteiten in de gebieden. De gebieden zelf en ZH-PLG organiseerden deze activiteiten.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Algemeen

- We legden de basis voor een rekenmodel dat de boer helpt, bijvoorbeeld bij het opstellen van een bedrijfsplan. Dit rekenmodel laat de agrarische, bedrijfseconomische en milieutechnische gevolgen zien van keuzes op en rond het erf.
- Interbestuurlijk Programma (IBP) ZW Delta ?. ZW Delta is....
- Uitvoering van het IBP VP ZWD. VP ZWD staat voor Met dit programma kregen in februari/maart 2024 6 projecten subsidie waarmee we de transitie in het landelijk gebied helpen versnellen. We vroegen en kregen verlenging van het ministerie van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur (LVVN) voor de looptijd van het programma. Projecten kunnen tot 31 maart 2025 hun activiteiten afronden. Na afloop van het programma zorgen we voor kennisdeling en kennisontwikkeling. Een aantal projecten gaat bijvoorbeeld verder in de koploperprojecten van het ZH-PLG, dat wil zeggen projecten die Daarvan is het project 'biodiversiteitsmonitor akkerbouw' (BMA) het belangrijkste.

Ruimte voor toekomstbestendige landbouw

- We stelden een subsidieregeling op voor de verduurzaming van melkveehouderij. We verwachten deze in het eerste kwartaal van 2025 te publiceren. Samen met team Omgevingsbeleid stelden we een 'probleemverkenning multifunctionele landbouw' op. Hierin
- Agrarische collectieven kregen opdrachten voor een traject voor professionalisering. Een van de doelen van de professionalisering is dat collectieven zich slimmer organiseren. Daarmee kunnen ze ook slimmer werken, wat goed is voor het behalen van de doelen.
- We voerden een 'probleemverkenning pacht' uit. Hieruit bleek....
- We stelden geld beschikbaar voor een leernetwerk van Stichting Wij.land. Het doel van de stichting is om samen met boeren een veerkrachtig landschap te maken voor de volgende generatie. Met het geld werden activiteiten (studiegroepen, demonstraties etc.) georganiseerd en werd het netwerk uitgebreid.

Versterken economisch duurzame en vitale landbouwbedrijven

- Het emissieplafond ammoniak is aangedragen voor de omgevingseffectrapportage (OER).
- We deden onderzoek naar een mogelijk emissieplafond/KPI voor methaan en broeikasgassen.
- We voerden het IBP-VP Hollands-Utrechtse Veenweiden uit. IBP-VP staat voor ... Samen met andere belanghebbenden stelden we toekomstplannen op voor de polders Stein-Zuid en Aarlanderveen. We verstrekten de opdracht voor het opstellen van een uitvoeringsprogramma Stein-Zuid. Dat houdt in...
- We stelden subsidie open voor:
 - initiatieven voor de sociaaleconomische ontwikkeling van het platteland die worden geleid door de lokale gemeenschap. Deze subsidie heet ook wel LEADER. De LEADER- subsidie is opengesteld in de LEADER- gebieden Alblasserwaard, Krimpenerwaard, Zuid-Hollandse Eilanden en Hollandse Plassen. In 2024 zijn de eerste subsidieverleningen afgegeven. De openstelling loopt tot en met 2027.
 - doorbraakprojecten voor systeeminnovatie in de land- en tuinbouw (EIP). Een doorbraakproject wil zeggen... De subsidie was bedoeld voor samenwerkingsverbanden waaraan minimaal één land- of tuinbouwbedrijf deelneemt.
 - investeringen in biodiversiteit en waterkwaliteit op landbouwbedrijven. Deze subsidie was bedoeld voor landbouwers.
- We hebben openstellingen voor subsidie voorbereid en vastgesteld, waarvan de openstelling start in 2025:
 - investeringen in watersystemen voor de Kader Richtlijn Water (KRW). De subsidie is bedoeld voor de waterschappen Rivierenland en Hollandse Delta. Voor de andere Zuid-Hollandse Waterschappen is deze subsidie al in 2023 opengesteld. De waterschappen Hoogheemraadschap Delfland, Schieland en de Krimpenerwaard, Stichtse Rijnlanden en Rijnland ontvingen de subsidieverlening in 2024.
 - investeringen in middelen voor bedrijfsverduurzaming op landbouwbedrijven. De subsidie is bedoeld voor landbouwers. Voor jonge landbouwers (tot 40 jaar) geldt een hoger subsidiepercentage.

Versterken en versnellen (keten)innovaties landbouw

- We droegen bij de opbouw van Fieldlab Groene Hart. Dit fieldlab houdt zich bezig met het versnellen van de overgang naar een emissiearme, natuurinclusieve kringlooplandbouw in de melkveehouderij (zie ook Beleidsprestatie 5-1-4 Stikstofreductie).
- Groene Cirkel (GC) Kaas en Bodemdaling startte gesprekken over hoe Fieldlab Veenweiden en GC Kaas en Bodemdaling kunnen samenwerken en van elkaar leren.

Groene Cirkels

Kaas en Bodemdaling:

Projectportfolio Groene Cirkel is samengevoegd met de ZH-PLG-gebiedsagenda's Alblasserwaard en Vijfheerenlanden. De 'Inspiratiekaart toekomstbestendige landbouw' is opgeleverd. De inspiratiekaart laat zien... Er is 25 Ha onderwaterdrainage is aangelegd. Pionier-agenda van het tweede convenant (2022-2026) is omgezet naar duidelijke procesplannen. In de pionier-agenda stonden...

Groene Cirkel Farm Frites

In het duurzaamheidsprogramma deden 30 telers van Farm Frites mee. In 2024 is onderzoek gedaan naar de ecologische en economische invloed van verschillende scenario's van het programma op het gebruik en prestaties op de biodiversiteitsmonitor akkerbouw (BMA). Project Koolstofboeren ZWD loopt: 15 telers leggen koolstof vast in het project.

Groene Cirkel Tuin van Holland

Samen met chefs, artsen, boeren en andere betrokkenen zetten we in op een gezonde, lokale, duurzame keuken. Daarom zetten we een samenwerking op met Nieuwe Nassen inkoperscollectief, MVO NL, Rotterdam de boer op!, PhyFactory, Mooncake, Voedselfamilies, Interprovinciale Chef's Netwerk en De Nieuwe Lunch Cultuur. We deden een onderzoek naar natuurinclusief aanbesteden en inkopen. Bij aanbesteden en inkopen letten we vooral op Proeftuin Noordwijk presenteerde een kookboek met Tuin van Holland-recepten van Noordwijkse topchefs.

Groene Cirkel Heineken

Groene Cirkel Heineken ging verder op de thema's water, groenblauw werklandschap en energie. Een groenblauw werklandschap wil zeggen... De GC zette in op de ambitie om water te besparen en slimmer om te gaan met het zoetwater dat minder beschikbaar is. Het bedrijventerrein van Heineken is als een voorbeeld ingezet. Het doel is om andere industrieën te inspireren om te werken aan een groenblauw werklandschap. Dat is goed voor de gezondheid van medewerkers, voor biodiversiteit en voor de aanpassing aan klimaatverandering.

Groene Cirkel Groene Gezonde Stad (GGS)

GGS ging van 15 naar 27 ambassadeurs en het aantal deelnemende gemeenten groeide van 5 naar 17. De verantwoording van GGS valt onder 'Beleidsprestatie 6.2 Vitaliteit en kwaliteit in de leefomgeving - Groenblauwe stedelijke structuur' en vind je [hier](#) (link naar beleidsprestatie 6.2).

Beleidsdoel 5-3 Leven met water

Het beleidsdoel Leven met water is vastgesteld in het omgevingsbeleid. De uitwerking van dit beleidsdoel vind je via link.

Beleidsprestatie 5-3-1 Waterveiligheid en wateroverlast

De provincie kiest voor een duurzaam en toekomstbestendig waterveiligheidsbeleid. Dit doet de provincie door primair in te zetten op preventie. Ondanks deze preventie kan een dijkdoorbraak niet geheel worden uitgesloten. Daarom worden er ter beperking van schade en slachtoffers bij een mogelijk optredende dijkdoorbraak ook maatregelen genomen in de ruimtelijke inrichting en rampenbeheersing. De combinatie van preventie, ruimtelijke inrichting en rampenbeheersing wordt meerlaagsveiligheid genoemd. Daarbij wordt ook gekeken naar de effecten van klimaatverandering zodat beleid en plannen duurzaam en toekomstbestendig zijn.

De provincie wil de kans op wateroverlast als gevolg van inundatie uit het regionaal watersysteem beperken en schade door wateroverlast voorkomen.

Voor buitendijkse gebieden in het benedenrivierengebied vraagt de provincie van gemeenten dat zij bij ruimtelijke ontwikkelingen in deze gebieden een inschatting maken in de risico's van overstromingen.

De provincie heeft daarnaast meerdere wettelijke taken:

- Kaderstellend voor regionale waterkeringen. De provincie wijst regionale waterkeringen aan en nomeert deze. Het beschermingsniveau (omgevingswaarde) van de genommerde regionale waterkeringen is vastgelegd in de omgevingsverordening. Ook zijn termijnen vastgesteld waarop regionale waterkeringen aan dit beschermingsniveau moeten voldoen.

- Goedkeuring projectbesluiten (dijkversterkingsplannen). Dit geldt in ieder geval voor versterking van primaire waterkeringen (kust en dijken langs grote rivieren) welke in beheer zijn bij het waterschap. De projectbesluiten voor dijkversterkingen worden beoordeeld op het goed afgewogen meenemen van met name de landschappelijke, natuur- en cultuurwaarden (LNC-waarden).
- Maken, actualiseren en publiceren van overstromingsrisico- en overstromingsgevaarkaarten.
- Omgevingswaarden voor wateroverlast vastleggen in de verordening.

Wat hebben we bereikt?

Voor de wettelijke taken voor waterveiligheid heeft de provincie verschillende, terugkerende taken uitgevoerd en resultaten behaald. We maakten de leidraad 'Goedkeuring dijkversterking'. Deze leidraad deelden we met de waterschappen. In een bijeenkomst lichtten we de leidraad toe. In deze leidraad staat de procedure voor de goedkeuring voor projectbesluiten voor dijkversterkingen. Voor onze taak in het maken, actualiseren en publiceren van overstromingsrisico- en overstromingsgevaarkaarten werkten we aan nieuwe rekenmodellen. De eerste concepten leverden we op in 2024.

De jaarlijkse rapportages van de waterschappen over de voortgang van de verbetering van regionale waterkeringen is aan PS aangeboden. We deden een interprovinciaal benchmarkonderzoek naar wateroverlast. Dat is een onderzoek naar ... We onderzochten de effecten van een grondwaterstandsverhoging in het veenweidegebied op wateroverlast. Het onderzoek naar een mogelijke nieuwe norm van regionale keringen is klaar.

In het Deltaprogramma werken verschillende overheden en organisaties samen. Doel is om samen In 2024 werden de voorkeursstrategieën voor ... bijgewerkt. De provincie werkte mee aan een verkennende watersysteemanalyse waarin werd gekeken naar... . We werkten ook mee aan een synthesesedocument (Deltaprogramma zuidwestelijke Delta), Dat is Voor het Deltaprogramma Rijnmond-Drechtsteden werd onderzoek gedaan naar alternatieve strategieën voor de waterveiligheid op de lange termijn. Voorbeelden zijn/waterveiligheid betekent....

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Algemeen

Kennisdeling en informeren

- We werkten samen met de ZH-PLG teams voor beleidsintegratie en de kerngebieden. We begonnen een traject om de resultaten van de klimaatonderlegger uit te werken voor de vijf kerngebieden in de provincie. De klimaatonderlegger is ...
- Op 6 maart 2024 stelde Provinciale Staten (PS) het ruimtelijk voorstel 'Koers voor een Toekomstbestendig Zuid-Holland' vast. De provincie legde in deze nieuwe Koers haar beleidsvoornemens vast om 'water en bodem nog meer sturend te hanteren als randvoorwaarde voor een veilige en toekomstbestendige ontwikkeling van Zuid-Holland'. Dat betekent dat er bij de ontwikkeling van de provincie... In de Koers zijn 18 punten benoemd op het gebied van water en bodem die nog verder moeten uitgewerkt. Ook staat er een aantal voornemens op het gebied van stedelijke ontwikkeling, economie, landbouw en natuur. Die voornemens moeten de positie van water en bodem in die domeinen sterker maken.
- We bereiden het opnemen voor van deze nieuwe koers voor 'Water en Bodem Sturend' in ons Omgevingsbeleid. De voorbereiding richt zich op de Herziening '25. Ook de voorbereidingen voor het omgaan met water- en bodemsturende principes in de gebieden zijn begonnen. Dat betekent... Dit doen wij samen met de waterschappen in Zuid-Holland.
- We informeerden Gedeputeerde Staten actief in enkele situaties waarbij de waterstanden langs de kust verhoogd waren.

Deltaprogramma Rijnmond-Drechtsteden

- De provincie werkte mee aan de regionale uitwerking van de Deltaprogramma's Zuidwestelijke Delta (ZWD) en Rijnmond-Drechtsteden (DPRD). De regionale Deltaprogramma's werken de 2e Herijking van het Deltaprogramma in 2027 uit. Met ZWD voerden we een Verkennende Watersysteemanalyse uit, wat wil zeggen dat ... ook stelden we samen een Synthesedocument op. Met DPRD onderzochten we alternatieven voor de waterveiligheidsstrategieën voor de lange termijn. Hierbij legden we de verbinding met ruimtelijke ontwikkelingen zoals de verstedelijkingsopgave, haven- en energietransitie en natuurambities.
- De provincie werkte mee aan het kennisprogramma Zeespiegelstijging.
- Samen met betrokken partners leverde de provincie advies en kennis voor de visie die is ontwikkeld voor de Haringvlietmondig.

Goedkeuren projectbesluiten (dijkversterkingsplannen)

- De provincie is betrokken bij meerdere projectbesluiten van verschillende waterschappen. Het gaat om projecten in de verkenning- of planuitwerkingsfase. De opgestelde leidraad wordt actief ingezet. De provincie doet mee met de ambtelijke en bestuurlijke begeleidingsgroepen van de projectbesluiten voor dijkversterkingen.
- De provincie bracht advies uit over de Milieueffectrapportages (MER) van drie projecten in de verkenningfase. Van de projecten in de verkenningfase zijn drie projecten door naar de planuitwerkingsfase. Voor een project dat al is goedgekeurd, bereiden we ons voor op de beroepsprocedure.

Invulling geven aan de EU-Richtlijn overstromingsrisico's (ROR)

- Samen met de waterschappen begeleidde de provincie een adviesbureau dat modellen ontwikkelt. Met die modellen worden later de scenario's doorgerekend die nodig zijn voor het maken van de overstromingsgevaar- en overstromingsrisicokaarten. Op die kaarten is te zien... De eerste concepten van de modellen zijn opgeleverd.
- Namens alle provincies leverde de provincie kennis aan bij de landelijke begeleidingsgroep van de werkgroep Kaarten van de ROR. ROR staat voor

Invulling geven aan meerlaagsveiligheid

De provincie werkt mee aan twee pilots in de Hoekse Waard en Prins Alexanderpolder. Deltaprogramma Rijnmond - Drechtsteden nam het initiatief voor de pilots. Verantwoordelijke voor de pilots is een waterschap en/of een gemeente. In deze pilots worden de principes van meerlaagse veiligheid concreet gemaakt. Meerlaagse veiligheid is ... De principes daarvan zijn... .

Regionale waterkeringen: aanwijzen, normeren en samenwerken

- De waterschappen leverden informatie aan voor de jaarlijkse voortgangsrapportage 'Waterschappen regionale waterkeringen'. Met de waterschappen voerden we overleg over de voortgang van de huidige toetsronde, waarin we kijken naar... . We overlegden ook over de voortgang van de aanpak van de keringen die niet voldoen aan de omgevingswaarde. Dat wil zeggen...
- Met waterschappen overlegden we of er een nieuwe normering van keringen nodig is.

Risico's beheersen bij buitendijks bouwen

GEEN TEKST AANGELEVERD

Wateroverlast beperken

We komen weer regelmatig samen met de zeven Zuid-Hollandse waterschappen op de bijeenkomsten 'Wwateroverlast'. De gesprekken leverden een beter beeld op van de knelpunten en dilemma's. Voor het gebiedsgericht afwijken van de normen voor wateroverlast, begonnen we een adviestraject samen met de waterschappen. We voerden een benchmarkonderzoek uit waarin we keken hoe andere partijen Dat onderzoek leverde een aantal mogelijkheden op voor beleidsontwikkeling. Deltares adviseerde ons hoe we de bovenregionale stresstest voor de Rijn-Maasmonding aan kunnen vullen. In de stresstest staat/doen we ...

Aanvullen deden we bijvoorbeeld door ... Nu voldoet de stresstest aan de bijgewerkte landelijke richtlijn. Ook werkten we mee aan het landelijke kemteam dat zorgt voor het bijwerken van de normen voor wateroverlast. Een samenwerkingsverband van adviesbureaus onder leiding van Arcadis adviseerde ons over de gevolgen van het verhogen van het grondwaterpeil in veenweidegebieden. Dit advies valt binnen het thema wateroverlast.

Beleidsprestatie 5-3-2 Waterkwaliteit en waterbeschikbaarheid

De provincie wil een goede kwantiteit en kwaliteit van grond- en oppervlaktewater. Voor het realiseren van een goede waterkwaliteit volgt de provincie de systematiek van de Europese richtlijnen: de Kaderrichtlijn Water (KRW), de Grondwaterrichtlijn en de Drinkwaterrichtlijn. Ten aanzien van zwemlocaties in oppervlaktewater geeft de provincie uitwerking aan de Zwemwaterrichtlijn: De provincie wil goed ingerichte en veilige zwemlocaties in oppervlaktewater.

De provincie wil de bronnen voor drinkwaterproductie en vitale drinkwaterinfrastructuur beschermen, zodat er altijd voldoende drinkwater beschikbaar is om tegen maatschappelijk aanvaardbare kosten te produceren. Gebruiksfuncties en het regionale watersysteem worden zodanig op elkaar afgestemd dat we weerbaar zijn tegen perioden van droogte of extreme neerslag en dat variaties in de aan- en afvoer van rivierwater kunnen worden opgevangen. Gebruiksfuncties worden voorzien van een passende waterkwaliteit uit oppervlaktewater zolang het doelmatig is. De provincie streeft zoveel mogelijk naar functiecombinaties die elkaar versterken, zoals drinkwater en natuur. Bij de aanwijzing van zwemwaterlocaties wordt rekening gehouden met de waterkwaliteit, veiligheid en hygiëne. Bij het vaststellen van waterkwaliteitsdoelen wordt rekening gehouden met de verschillende functies van oppervlaktewateren.

Voor het realiseren van een goede waterkwaliteit en -kwantiteit zoekt de provincie nadrukkelijk de samenwerking met andere partijen: niet alleen medeoverheden, maar ook drinkwaterbedrijven, terreinbeheerders, ondernemers en maatschappelijke organisaties. Verdere uitwerking van het beleid voor mooi en schoon water is opgenomen in het regionaal waterprogramma.

Wat hebben we bereikt?

In 2024 zijn belangrijke stappen gezet voor de Kaderrichtlijn Water (KRW). Bij het halen van de KRW-doelen is de provincie verantwoordelijk voor grondwater. Voor oppervlaktewaterkwaliteit is de provincie regisseur en coördinator. We brachten in 2024 een rapportage uit over de maatregelen die we al nemen voor de waterkwaliteit. Met dat rapport geven we meer inzicht aan Provinciale Staten en andere belangstellenden. In het eerste kwartaal van 2025 verschijnt ook nog een voortgangsrapportage op doelbereik. Dat wil zeggen dat ... Die voortgangsrapportage is de landelijke tussenevaluatie KRW uit 2024. Binnen het Zuid-Hollands Programma Landelijk Gebied (ZH-PLG) werkten we aan verschillende maatregelen en initiatieven die de waterkwaliteit verbeteren. De KRW-doelen waren in 2024 een nog belangrijker onderdeel van de gebiedsprocessen van het ZH-PLG. Dat deden we onder meer door een intensievere en meer strategische samenwerking met de waterschappen. Ook is de KRW nu een voorwaarde bij het aanvragen van subsidie binnen het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB) en de Nationaal Strategisch Plan (NSP). Er is in 2024 meer subsidie aangevraagd dan de subsidiepot groot is. De meeste aanvragen zijn gedaan voor Natuurvriendelijke Oevers (NVO's). Ook de middelen vanuit de Subsidieregeling Groen (SRG) in 2024 zijn op. We werkten de verschillende thema's uit die een relatie hebben met het doelbereik van de KRW of brachten de thema's extra onder de aandacht. Denk aan de rivierkreeftenproblematiek, de problematiek van indirecte lozingen en het scherper in kaart brengen van risico's en mogelijkheden voor grondwaterbeschermingsgebieden. Dat zijn gebieden waar...

De provincie voldeed in 2024 aan de jaarlijks terugkerende, wettelijke taken voor waterkwaliteit en waterbeschikbaarheid. Vóór het zwemseizoen stelden we de lijst vast met zwemlocaties. Deze locaties controleerden we op veiligheid en hygiëne. Volgens de wet moet de provincie voor milieudoelstellingen het grondwater in de gaten houden, zowel de hoeveelheid als de kwaliteit ervan. Dit voerden we net als andere jaren

uit volgens de landelijke afspraken en de Wet Basisregistratie Ondergrond. We stelden regionale actieplannen 'Drinkwatervoorziening voor de toekomst' vast. Daarmee voldoen we aan de zorgplicht van de provincie voor drinkwater.

Rond drinkwater was er in 2024 vooruitgang bij 2 Milieueffectrapportages (MER-trajecten). Bij de MER-trajecten zoeken we bronnen voor drinkwater voor de toekomst. In het MER-traject van drinkwaterbedrijf Oasen voor, voor het ontwikkelen van een nieuwe oevergrondwaterwinning, trokken we samen op met de omgeving. Er zijn onderzoeken uitgevoerd, die de basis zijn voor de keuze in 2025 voor de locatie te kiezen voor de oevergrondwaterwinning. De gekozen locatie wordt verder uitgewerkt in fase 2 van het MER. In het MER-traject 'Drinkwatervoorziening van de toekomst' van drinkwaterbedrijf Dunea is de rapportage uit MER-fase 1 klaar. We stelden een provinciale 'position paper' op. Hierin staan de belangen van de provincie bij dit project. Ook in dit MER-traject is de keuze voor de locatie in 2025. Die keuze wordt verder uitgewerkt in MER-fase 2.

We werkten veel samen met verschillende (gebieds)partijen in de waterwereld, zoals het Rijk, waterschappen, drinkwaterbedrijven, gemeenten, Omgevingsdiensten en brancheorganisaties. We werken samen op alle waterthema's waarbij de nadruk ligt op het bereiken van de KRW-doelen. Een paar voorbeelden: drinkwatervoorziening van de toekomst (samen met drinkwaterbedrijven Oasen en Dunea), samenwerkingsovereenkomst indirecte lozingen (samen met gemeenten en Omgevingsdiensten), regiocertificering in de Duin- en Bollenstreek (samen met onder meer brancheorganisaties) voor het, aanpak rivierkreeftenproblematiek (samen met Rijk en waterschappen).

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Algemeen

Binnen het ZH-PLG werkten we aan de volgende initiatieven. Onder het thema 'toekomstbestendig watersysteem' in het maatregelenpakket ZH-PLG namen we projecten op voor de reductie van CO₂ uit veen. Dit gaat vooral om waterinfiltratiesystemen in de Alblasterwaard en Krimpenerwaard. Ook namen we projecten op die zich richten op wateroverlast, waterbeschikbaarheid en waterschaarste zoals de projecten Zoet Water op de Kop van Goeree, Doorontwikkeling van de Middelburg- en Tempelpolder en een Waterneutrale polder in Midden Delfland.

Kaderrichtlijn Water (KRW)

- In 2024 was er extra aandacht voor de 'fomale kolom'. Met alle zeven waterschappen in de provincie Zuid-Holland voerden we voortgangsgesprekken over de KRW. Deze gesprekken waren tussen de portefeuillehouder KRW van de provincie en de hoogheemraad van het betreffende waterschap.
- Mede op verzoek van Provinciale Staten was er specifiek aandacht voor de Amerikaanse rivierkreeft. Deze uitheemse rivierkreeft zit het halen van de ecologische doelen van de Kaderrichtlijn Water in de weg. De provincie zette zich actief in om de rivierkreeft te bestrijden, onder meer door geld vrij te maken voor een rivierkreeftenpilot in de Krimpenerwaard. In het deelstroomgebied Rijn-West, waar de problematiek van de rivierkreeft het grootst in Nederland, nam de provincie een leidende rol bij de aanpak. We...
- We deden een onderzoek op hoofdlijnen naar de risico's en oplossingsmogelijkheden voor de drinkwatervoorziening. In het onderzoek keken we naar de grondwaterbeschermingsgebieden voor drinkwaterwinning en naar nieuwe risico's en ontwikkelingen. Ook keken we naar het (aanvullend) handelingsperspectief voor het behouden en beschermen van de winningen. Daarmee bedoelen we ... De tussenevaluatie eind 2024 van de KRW door de provincie leverde een lijst aan resultaten op. In het implementatieplan voor die resultaten nemen we de uitkomsten mee van het onderzoek op hoofdlijnen. De uitkomsten helpen ook bij het bijwerken van de dossiers over drinkwatergebieden (vanaf 2025).
- De provincie is het bevoegd gezag voor een groot deel van de indirecte afvalwaterlozingen. In 2024 begonnen we met het traject 'Indirecte lozingen'. Samen met alle betrokken partijen in Zuid-Holland gaan we de

vergunningen controleren en herzien. Dit doen we om de doelen van de Kaderrichtlijn Water te halen. Ook gaan we steviger handhaven op de vergunningen.

- We lieten een studie uitvoeren naar onze taken voor vergunningverlening, toezicht en handhaving (VTH-taken). We willen weten of deze taken nog voldoende aansluiten op de provinciale waterdoelen.
- Binnen het ZH-PLG werkten we aan de volgende initiatieven voor het bereiken van de doelen van de Kaderrichtlijn Water. Deze projecten richten zich vooral op de verbetering van de waterkwaliteit.
 - Akkerbouw: versterking van de gebiedsgerichte aanpak waterkwaliteit in de landbouw, wasplaatsen met zuivering voor landbouwmachines en precisiebemesting.
 - Bollen: de gebiedsgesprekken in de Duin & Bollenstreek leverden het initiatief Regiocertificering op. Samen met bedrijven en kennisinstituten werken we aan verduurzaming van de bollensector. Hierbij heeft het halen van de KRW-doelen nu de hoogste belang.
 - Boomteelt: participatieve monitoring (het), circulaire materialen, sanering waterbodems en onderzoek naar zuiveringssysteem en peilgestuurde drainage.
 - Glastuinbouw: watercoaches (Emissieloze kas) en weerbaar telen.

Beleidsuitwerking goede en veilige zwemlocaties in oppervlaktewater

De provincie stelde een lijst vast van 105 zwemlocaties en controleerde deze locaties op veiligheid en hygiëne. Voor drie locaties kwam een negatief zwemadvies zodat zwemmers niet in aanraking kwamen met verontreiniging door PFAS. De communicatie hierover stemden we af met andere overheden. Op basis van de waterkwaliteitsparagraaf in de Subsidieregeling Groen dragen we bij aan onderzoek naar de Vibrio-bacterie in de Rijnhaven Rotterdam en naar de vermindering van PFAS in de Kralinger Esch.

Deltaprogramma Zuidwestelijke Delta

We werkten mee aan de regionale uitwerking van de Deltaprogramma's Zuidwestelijke Delta (ZWD) en Rijnmond-Drechtsteden (DPRD). De regionale Deltaprogramma's werken aan de uitwerking van de 2e Herijking van het Deltaprogramma in 2027. Met ZWD voerden we een Verkennende Watersysteemanalyse uit en stelden we een Synthesedocument op. Hierin staat... Met DPRD brachten we alternatieve waterveiligheidsstrategieën in beeld voor de lange termijn. We legden de verbinding met ruimtelijke ontwikkelingen zoals de verstedelijkingsopgave, haven- en energietransitie en natuurambities.

Kennisontwikkeling grondwaterkwaliteit en -kwantiteit

- Gedeputeerde Staten (GS) verleenden in 2024 de vergunning voor de pilot Hoge Temperatuur Opslag (HTO) van de TU-Delft. GS besloten om vergunningen te verlenen binnen het project Midden Temperatuur Opslag (MTO) Greenport West-Holland. Dat is volgens eerder gemaakte afspraken met bedrijven en belangenbehartigers.
- De Omgevingswet trad in januari 2024 in werking. In 2024 deden we de eerste ervaringen op met de nieuwe regels van de Omgevingswet en de Zuid-Hollandse Omgevingsverordening (ZHOV). Samen met de Omgevingsdiensten stelde de provincie een handreiking op die de verschillende Omgevingsdiensten en initiatiefnemers kunnen gebruiken bij het toepassen van de regels.

Monitoren grondwaterkwantiteit en -kwaliteit

De provincie heeft de wettelijke taak om het grondwater te monitoren op vastgestelde milieudoelstellingen, zowel de hoeveelheid als de kwaliteit ervan. Dit voerden we uit volgens de landelijke afspraken en de Wet Basisregistratie Ondergrond.

Realiseren goede grondwaterkwantiteit en -kwaliteit

- In 2024 werkten we aan een beoordeling van het grondwateronttrekking- en infiltratiebeleid. Op basis van de beoordeling herzien we het beleidskader. De herziening loopt door in 2025 en 2026.

- Het voorstel voor wijziging van beleid voor grondwateronttrekking en brijnlozing (het lozen van) in de Greenports lag ter inzage. De terinzagelegging was onderdeel van de herziening Omgevingsbeleid 2024. We verstuurden een reactie op de zienswijzen. Het voorstel voor wijziging van het beleid is vastgesteld door Gedeputeerde Staten en Provinciale Staten. Het nieuwe beleid is van kracht sinds de datum van publicatie (15 februari 2025).
- Het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM) publiceerde in september 2024 haar eerste advies ver de EU richtlijn Hergebruik Afvalwater: 'Beoordelingskader voor gebruik stedelijk afvalwater in de landbouw. Fase 1: wettelijke inkadering en voedselveiligheid'. In de tweede fase richt de aandacht zich op de kwaliteit van grondwater (vooral op de kwaliteit voor het grondwater-ecosysteem) en drinkwater (in relatie tot chemische stoffen en pathogenen). Het RIVM voert de tweede fase uit. Het tweede advies verwachten we in de loop van 2025. Als provincie volgen wij dit onderzoek en bekijken we de specifieke provinciale gevolgen van het onderzoek.

Realiseren goede oppervlaktewaterkwaliteit

In 2024 is de collectieve zuivering van gewasbeschermingsmiddelen op de Afvalwater zuiveringsinstallatie(AWZI) Nieuwe Waterweg van het Hoogheemraadschap van Delfland gereedgekomen. Door deze AWZI wordt het water van gewasbeschermingsmiddelen vanuit de deelnemende tuinbouwbedrijven gezuiverd en worden andere verontreinigingen zoals medicijnresten verwijderd. In de komende periode wordt nog gewerkt aan aansluiting van bedrijven rond De Lier die nu nog afwateren op de AWZI de Groote Lucht.

Ruimtelijk beschermen bronnen voor drinkwaterproductie en -infrastructuur

- In 2024 werkten we veel samen met de drie Zuid-Hollandse drinkwaterbedrijven (Dunea, Oasen, Evides) aan de brede drinkwateropgave. In juli 2024 zijn 3 Zuid-Hollandse actieplannen vastgesteld over de beschikbaarheid van drinkwaterbronnen 2030. Dat is 1 vastgesteld (één per drinkwaterbedrijf). Hierin staan maatregelen om mogelijke drinkwatertekorten te voorkomen. Ook werkten we in IPO-verband mee aan het Nationaal actieprogramma 'beschikbaarheid drinkwaterbronnen 2030'. Dit programma is in december 2024 vastgesteld en in januari 2025 gepubliceerd.
- In het tweede kwartaal van 2024 is het Nationaal 'plan van aanpak voor drinkwaterbesparing' vastgesteld. Wij nemen deel aan de onderzoeken binnen dit plan. In de drie regionale actieplannen over de beschikbaarheid van drinkwaterbronnen 2030 staat de afspraak om een drinkwatervisie 2050 voor de provincie Zuid-Holland op te stellen. Eind 2024 voerden we de eerste gesprekken hierover met de drinkwaterbedrijven. In 2025 werken we hier samen aan verder.
- In 2024 hielden we de jaarlijkse gebiedsgesprekken over de gebiedsdossier drinkwater. In deze gesprekken stellen we per drinkwaterwinning de voortuitgang vast van het Uitvoeringsprogramma gebiedsdossiers. Deze gesprekken voeren we met de betrokken gemeenten, Omgevingsdienst, drinkwaterbedrijf en waterschap. Het gaat dan onder meer over (ruimtelijke) ontwikkelingen en bestaande en nieuwe risico's. De provincie is verplicht om de gebiedsdossiers drinkwater iedere zes jaar bij te werken. De aanbesteding voor deze opdracht brachten we in 2024 op de markt. In 2025 beginnen we met het bijwerken van de gebiedsdossiers.

Samenwerken in het Deltaprogramma Zoetwater

- In het Deltaprogramma zoetwaterregio's Rivierengebied en West-Nederland nemen wij deel aan overleggen (Rivierengebied) of coördineren wij (West-Nederland). De overleggen gaan over de voortgang van de maatregelen. We praten ook over ontwikkelingen die invloed hebben op de zoetwatervraag en het zoetwateraanbod. Het gaat bijvoorbeeld om klimaatverandering, de winning van drinkwater uit het regionaal oppervlaktewater, ruimtelijke inrichting en maatregelen om bodemdaling tegen te gaan. De provincie maakt deze overleggen mogelijk door middelen uit het Deltafonds beschikbaar te stellen aan enkele projecten die de waterbeschikbaarheid vergroten. Eén van de praktijkprojecten is de pilot De Hooghe Beer in het Westland. Hier werkt een samenwerkingsverband van onderzoeksinstituten en tuinders aan een praktijkproef voor de infiltratie van regenwater door meerdere tuinders tegelijk (Waterbank Westland). De

eerste fase verliep goed. Daarna begon het samenwerkingsverband in 2024 met het aanvragen van de vergunningen die nodig zijn voor het uitvoeren van de pilot.

- Kennis uit het Deltaprogramma Zoetwater namen we mee naar verschillende beleidstrajecten binnen de provincie zoals het Ruimtelijk Voorstel, het Zuid-Hollands Programma Landelijk Gebied en de Ruimtelijk Economische Visie.

Verkennen toekomstige bronnen voor drinkwaterproductie en verlenen vergunningen

De drie Zuid-Hollandse actieplannen rond de beschikbaarheid van drinkwaterbronnen 2030 zijn door Gedeputeerde Staten vastgesteld, voor elk drinkwaterbedrijf één (Dunea, Oasen, Evides). De MER-processen voor de ontwikkeling van nieuwe drinkwaterbronnen van Oasen en Dunea lopen. De planning is dat in 2025 een locatie wordt gekozen voor zowel Oasen als Dunea. Deze locaties worden in MER fase 2 verder uitgewerkt.

Duurzame gietwatervoorziening

- Begin 2024 was de routekaart duurzame gietwatervoorziening klaar. De routekaart is gemaakt samen met het Hoogheemraadschap van Delfland, de gemeente Westland en de organisatie Glastuinbouw Nederland. We gingen daarna verder met het uitwerken van de aanbevelingen in de routekaart. Hierbij maken we verschil tussen realistische alternatieven van de huidige wijze van gietwatervoorziening op korte- en op de lange termijn. Het bodemdalingsgevoelige gebied rond De Lier krijgt voorrang. Als onderdeel van de wijziging van het Omgevingsbeleid voerde de provincie een aanpassing door van de Omgevingsvisie en Omgevingsverordening voor het beleid voor infiltratie en lozing van brijn. Brijn is ...
- Een samenwerkingsverband van ... en Voerde onder leiding van onderzoeksbureau KWR een studie uit. In de studie werd gekeken naar de voorwaarden voor het veilig hergebruiken van effluent in de glastuinbouw. Effluent is gezuiverd rioolwater rioolwaterzuiveringsinrichting (rwzi) verlaat. Uit het onderzoek blijkt dat het gebruik van (vergaand) gezuiverd effluent onder strikte voorwaarden (technisch) mogelijk is. Dit binnen acceptabele risicogrenzen voor mens en milieu. De studie wordt gebruikt als kader voor mogelijke projecten voor hergebruik van effluent.

Wat heeft dat gekost?

Inleiding

'Wat heeft dat gekost' bestaat uit 2 delen:

- Opbouw en verloop lasten
- Raming baten en lasten

'Wat heeft dat gekost' is samengevat in 1 tabel. Provinciale Staten hebben budgetrecht op het niveau beleidsdoel. Daarom zijn de toelichtingen ook geschreven op de bijstellingen per beleidsdoel, binnen een ambitie. De aanpassingen op beleidsprestaties zijn daarnaast ter informatie vermeld.

Opbouw en verloop lasten

Onderstaande grafiek geeft weer hoe de lasten van de ambitie zijn opgebouwd.

- Arbeidskosten: dit gaat om de loonkostenformatie zoals opgenomen onder A in de paragraaf Arbeidscapaciteit.
- Kapitaallasten: dit gaat om de kapitaallasten als gevolg van een investering.
- Subsidies en inkomensoverdrachten: dit gaat om de lastneming van subsidies en daarnaast bijdragen aan met name andere overheidsinstellingen.
- Overige lasten: dit gaat om de lasten die niet gerekend worden tot de hiervoor genoemde categorieën.

Overzicht baten en lasten

(bedragen x €1.000)	Originele Begroting 2024	Bijstellingen 2024	Bijgestelde Begroting 2024	Realisatie 2024	Verschil begroot vs realisatie
Lasten					
Beleidsdoel 5-1 Gezonde natuur					
5-1-1 Nieuwe natuur realiseren	68.894	2.962	71.856	64.466	7.390
5-1-2 Beschermen en versterken bestaande natuur en soorten	50.148	21.011	71.159	66.735	4.423
5-1-3 Natuurinclusieve transitie	250	701	951	872	80
5-1-4 Stikstofreductie	6.700	-1.581	5.119	4.319	800
Totaal beleidsdoel 5-1	125.992	23.093	149.085	136.392	12.693
Beleidsdoel 5-2 Transitie landbouw					
5-2-1 Toekomstbestendige en natuurinclusieve landbouw	15.707	4.842	20.549	12.277	8.271
Totaal beleidsdoel 5-2	15.707	4.842	20.549	12.277	8.271
Beleidsdoel 5-3 Leven met water					
5-3-1 Waterveiligheid en wateroverlast	2.748	-248	2.499	2.170	330
5-3-2 Waterkwaliteit en waterbeschikbaarheid	3.864	2.969	6.833	6.126	706
Totaal beleidsdoel 5-3	6.611	2.721	9.332	8.296	1.036
Totaal Lasten	148.310	30.656	178.966	156.966	22.000
Baten					
Beleidsdoel 5-1 Gezonde natuur					
5-1-1 Nieuwe natuur realiseren	22.094	-3.972	18.122	20.479	2.357
5-1-2 Beschermen en versterken bestaande natuur en soorten	8.381	10.070	18.451	16.086	-2.365
Totaal beleidsdoel 5-1	30.475	6.098	36.573	36.565	-8
Beleidsdoel 5-2 Transitie landbouw					
5-2-1 Toekomstbestendige en natuurinclusieve landbouw	3.019	6.309	9.329	4.966	-4.363
Totaal beleidsdoel 5-2	3.019	6.309	9.329	4.966	-4.363
Beleidsdoel 5-3 Leven met water					
5-3-1 Waterveiligheid en wateroverlast	0	0	0	27	27
5-3-2 Waterkwaliteit en waterbeschikbaarheid	910	1.291	2.201	2.125	-76
Totaal beleidsdoel 5-3	910	1.291	2.201	2.152	-49
Totaal Baten	34.404	13.698	48.102	43.683	-4.419
Saldo lasten en baten Ambitie 5	113.906	16.958	130.863	113.283	17.580

Toelichting lasten

Beleidsdoel 5-1 Gezonde natuur

Zuid-Hollands Programma Landelijk Gebied (ZHPLG) €1,1 miljoen (v)	Bestaand beleid
Voor het onderdeel ZHPLG is de realisatie lager omdat een aantal gesubsidieerde activiteiten plaatsvindt in 2025. Deze middelen worden beklemd om de subsidieverlening komend jaar te kunnen betalen.	

Natuur Netwerk Nederland (NNN) €3 miljoen (v)	Bestaand beleid
---	-----------------

Voor het programma NNN is in 2024 een bedrag van €42,8 miljoen begroot voor de realisatie van nieuwe natuur. Binnen het programma was er een aantal mee- en tegenvallers in de uitvoering. Daardoor kwam de realisatie in totaal €3 miljoen lager uit op €39,8 miljoen.

In de Krimpenerwaard zijn meer kosten gerealiseerd omdat er dankzij een snelle aanbesteding meer werk is gerealiseerd en opgeleverd dan vooraf gedacht. Daar staat tegenover dat er met name in Gouwe Wiericke vertraging was bij de vergunningverlening van verschillende projecten. Ook de langdurige besluitvorming over een bestemmingsplan zorgde voor vertraging. Er minder subsidie-activiteiten uitgevoerd en er werden minder subsidieaanvragen ingediend dan verwacht voor zelfrealisatie van nieuwe natuur.

Versterken natuur en landschapswaarden €1,3 miljoen (v)	Bestaand beleid
---	-----------------

Het overschot bestaat uit twee onderdelen. Voor de inzet van provinciale grond voor de weidevogelkerngebieden is de realisatie lager dan begroot (€0,4 miljoen). Dat komt door de samenhang met het maatregelenpakket ZH-PLG dat nog in ontwikkeling was. En de lasten voor de aanleg van bos en bomen vanuit de motie 'spade de grond in' zijn lager met €0,8 miljoen. Dit omdat een aantal activiteiten in de verleende subsidies plaatsvindt in 2025. Op de overige onderdelen zijn de materiële lasten €0,1 miljoen lager uitgevallen.

IODS €1,6 miljoen (v)	Bestaand beleid
-----------------------	-----------------

De bijdrage aan inpassing van de infrastructuur is lager doordat de lasten in eerdere jaren al zijn verantwoord en/of deels zijn opgenomen in de lasten van de ambitie 2 Bereikbaarheid Zuid-Holland.

De reserve IODS wordt opgeheven (€4,3 miljoen) voor de nog resterende activiteiten is een beklemming gedaan voor €0,5 miljoen om IODS zorgvuldig af te ronden.

5.1.2e, 19/2: teksten over beklemmingen geen onderdeel van 3e W-vraag.

Nota Ruimte Middelvenweide gebieden €2,8 miljoen (v)	Bestaand beleid
--	-----------------

Voor de subsidiëring van de realisatie van het Watergebiedsplan in het kader van de gebiedsovereenkomst Veenweide Krimpenerwaard, ontving de subsidieontvanger een voortgangsrapportage. Hieruit blijkt dat de activiteiten achterlopen op de oorspronkelijke planning. De lastneming is hierop aangepast en komt daardoor lager uit.

Beschermen natuur en soorten €2,5 miljoen (n)	Bestaand beleid
---	-----------------

Het tekort bestaat uit twee onderdelen. Het betreft een tekort van €3,5 miljoen op faunaschade als gevolg van hogere voedselprijzen en juridische procedures. Door de procedure konden we op enkele soorten geen beheer uitvoeren om onder meer de schade te beperken of te voorkomen. En door een toename van schade veroorzaakt door met name grauwe ganzen, knobbelzwanen, smienten en de voorheen landelijk vrijgestelde soorten houtduif, kraai en kauw. Daarnaast is er een lagere realisatie op het gebied van beleidsontwikkeling en onderzoek. De oorzaak daarvan is krapte aan arbeidscapaciteit.

5.1.2e, 19/2: we spreken niet van "tekorten", maar van hogere of lagere lasten of onder- of overbesteding

SMP Rijkssubsidie €4,5 miljoen (v)	Nieuw beleid
------------------------------------	--------------

Vanuit het Rijk is €6,7 miljoen ontvangen om door te zetten aan de gemeentes om een Soorten Managementplan (SMP) op te stellen. Vanuit de gemeentes is een beperkt aantal aanvragen ontvangen, waardoor er €4,5 miljoen niet is besteed (zie ook baten). Oorzaken zijn de krappe arbeidsmarkt voor het opstellen van SMP's en de vereisten vanuit het Rijk ten aanzien van de SMP's. Daardoor is er voor met name grote gemeenten meer tijd nodig.

Beheer Begrensde Natuur €3,2 miljoen (v)	Bestaand beleid
--	-----------------

Het behaalde resultaat bestaat uit een aantal financiële mee- en tegenvallers. Voor de Natura 2000-gebieden zijn de lasten hoger doordat via de subsidieverlening (eerste fase Programma Natuur en natuurpact) een piek in de uitvoering van natuurherstelmaatregelen in 2024 was beoogd. Daarnaast waren er hogere kosten voor het evalueren en opstellen van de Natura 2000-beheerplannen. Aan de ene kant omdat in 2024 veel beheerplannen tegelijk moesten worden herzien en aan de andere kant omdat er vanwege onder meer de invoering van de Omgevingswet (landelijke) aanvullende eisen zijn gesteld.

Daar staat tegenover een meevaller op de beheerkosten (SNL) op NNN natuurgebieden. De instroom van nieuwe natuurgebieden was de afgelopen periode lager dan vooraf is begroot. Daardoor zijn de beheerkosten lager uitgevallen.

Programma Stikstof aanpak €0,8 miljoen (v)	Bestaand beleid
Het positieve financiële resultaat op programma Stikstof is tweeledig. De kosten voor de omgevingsdienst Haaglanden voor vergunningverlening, advieswerk en handhaving is voor €0,8 miljoen hoger uitgevallen door de nieuwe Omgevingswet per 2024. Daarnaast zijn de kosten voor het aanleggen van het TNO meetnetwerk van €1,5 miljoen niet gerealiseerd in 2024. Deze activiteiten vinden plaats in 2025.	

Apparaatslasten €0,1 miljoen (v)	Bestaand beleid
Voor een toelichting zie Paragraaf Arbeidscapaciteit .	

Beleidsdoel 5-2 Transitie landbouw

GLB - POP3 en NSP €6,9 miljoen (v)	Bestaand beleid
Het POP3 programma is in afrondende fase, verleende subsidies worden vastgesteld. Bij vaststelling moeten subsidies soms lager worden vastgesteld door niet-subsidiabele kosten of vertraging in de uitvoering van projecten. Hierdoor vloeien middelen terug naar de provincie en EU. Het gaat om ongeveer €1,7 miljoen (zie ook baten). Voor het NSP programma is bij Voorjaarsnota 2024 voor het onderdeel LEADER op basis van de verwachting van de LEADER-groepen een realisatie ingeschat voor 2024. LEADER-groepen zijn verantwoordelijk voor de uitvoering van het LEADER-programma. De hoeveelheid aanvragen voor LEADER-projecten is lager uitgevallen dan verwacht en wordt naar verwachting in 2025 ingehaald. De aanvragen voor LEADER-beheerkosten zijn door twee van de vier LEADER-groepen pas in december ingediend. Die aanvragen zijn nog in behandeling. Voor het onderdeel niet-productieve investeringen niet-landbouw is een subsidieverlening lager uitgevallen door afgewezen kosten. Voor het NSP leidt dit samen tot een lagere realisatie van €4,8 miljoen (zie ook baten). Voor NSP stelden PS een bedrag van €22 miljoen beschikbaar als cofinanciering, om inzet van EU middelen mogelijk te maken. De provinciale middelen hiervoor worden beklemd.	

Landbouwbeleidsprogramma en Groene Cirkels €0,8 miljoen (v)	Bestaand beleid
Voor het landbouwbeleidsprogramma zijn de lasten lager (€0,5 miljoen) uitgevallen doordat regelingen vanuit het Rijk zijn uitgebleven waarop aangehaakt kon worden. Daarnaast is een aantal opdrachten bekostigd uit andere opdrachten (GLB of stikstof). Voor het programma Groene Cirkels liggen de kosten lager (€0,3 miljoen) doordat begin dit jaar subsidie-middelen ter beschikking kwamen door een lagere vaststelling. Hiervan zou de helft worden besteed aan de benodigde cofinanciering voor een subsidieverlening aan Farm Frites. Door uitloop in programma vindt subsidieverlening volgend jaar plaats.	

Programma IBP ZW Delta €0,7 miljoen (v)	Bestaand beleid
Voor het programma IBP ZW Delta (SPUK middelen) is een looptijdverlenging goedgekeurd door LVVN. Mede door de coronaperiode waarin veel stil lag, wordt het eerste half jaar van 2025 gebruikt om activiteiten af te ronden. De resterende middelen vanuit de SPUK met bijbehorende cofinanciering worden besteed en begroot in 2025 (zie	

ook baten).

Diverse kleine afwijkingen €0,1 miljoen (v)	Bestaand beleid
Het resterende voordelige verschil betreft diverse kleine afwijkingen.	

Beleidsdoel 5-3 Leven met water

Waterveiligheid en wateroverlast €0,3 miljoen (v)	Bestaand beleid
Het positief resultaat van ongeveer €0,3 miljoen is ontstaan door de afhankelijkheid van de markt. Externe partijen schreven zich niet in om bepaalde onderzoeken of opdrachten uit te voeren. Daarnaast zijn door een onderbezetting in arbeidscapaciteit niet alle plannen uitgevoerd.	

Waterkwaliteit en waterbeschikbaarheid €0,6 miljoen (v)	Bestaand beleid
De begrotingssubsidie voor het Hoogheemraadschap van Delfland voor de bouw en exploitatie collectieve zuivering (€0,2 miljoen) en de begrotingssubsidie aan de Greenport Duin- en Bollenstreek voor regiocertificering (€0,4 miljoen) zijn beide gepubliceerd in de najaarsnota van 2024. Beide hebben niet geleid tot een aanvraag in 2024 van voorgenoemde partijen. Deze aanvragen worden verwacht in 2025, waardoor de middelen worden beklemd.	

Diverse kleine afwijkingen €0,1 miljoen (v)	Bestaand beleid
Het resterende voordelige verschil betreft diverse kleine afwijkingen.	

Toelichting baten

Beleidsdoel 5-1 Gezonde natuur

Zuid-Hollands Programma Landelijk Gebied (ZHPLG) €1 miljoen (v)	Bestaand beleid
Vanuit het Rijk zijn middelen ontvangen voor de indirecte uitvoeringskosten uit 2022 en 2023. De baten zijn voor €1,0 miljoen verantwoord bij beleidsdoel 5-1 Gezonde natuur en voor €2,1 miljoen bij beleidsdoel 7-3 Klimaatbestendig Zuid-Holland.	

Natuur Netwerk Nederland (NNN) €1,1 miljoen (v)	Bestaand beleid
Door een verkoop op basis van een oude koopoptie zijn de baten op Grond-voor-Grond voor 2024 hoger dan vooraf begroot. Daarnaast zijn de baten vanuit het uitvoeringsprogramma Natuur hoger vanwege de verrekening van de (hogere) volledige schadeloosstellingsvergoeding (zie ook lasten).	

Programma Natuur N2000 €0,8 miljoen (v)	Bestaand beleid
Voor Natura 2000-gebieden liggen de baten voor de rijksmiddelen (zie ook lasten) hoger dan was begroot. Het gaat om ongeveer €0,9 miljoen welke naar voren zijn gehaald binnen de besteding van het totale budget vanuit de eerste fase Programma Natuur. De hogere baten hangen samen met de piek in de uitvoering na het verlenen van de subsidiebeschikkingen voor het uitvoeren van natuurherstelmaatregelen.	
5.1.2e 19/2: kopje zegt 0,8 miljoen maar tekst 0,9 miljoen. Wat is juist?	

SMP Rijkssubsidie €4,5 miljoen (n)	Nieuw beleid
Vanuit het Rijk is €6,7 miljoen ontvangen om door te zetten aan de gemeenten om een Soorten Managementplan (SMP) op te stellen. Vanuit de gemeenten is een beperkt aantal aanvragen ontvangen, waardoor er €4,5 miljoen niet is besteed (zie ook lasten).	

Leges natuurbescherming €0,3 miljoen (v)	Bestaand beleid
De leges (baten) liggen hoger dan begroot omdat de legesverordening is aangepast en er meer vergunningen zijn aangevraagd voor flora en fauna activiteiten (voorheen soortenbescherming) dan in eerste instantie was gedacht.	

Beleidsdoel 5-2 Transitie landbouw

GLB – POP3 en NSP €4,3 miljoen (n)	Bestaand beleid
Het POP3 programma is in de afrondende fase, verleende subsidies worden vastgesteld. Bij vaststelling van een aantal subsidies zijn de kosten lager en daardoor ook de EU baten. Het gaat om ongeveer €1,3 miljoen aan EU baten (zie ook lasten).	
Voor het NSP programma zijn aanvragen later ingediend dan verwacht, deze aanvragen zijn nog in behandeling. Ook zijn minder aanvragen ingediend dan de LEADER-groepen aanvankelijk hadden verwacht. Hierdoor kon niet worden gestart in 2024, wat leidt tot een lagere EU baten van €3 miljoen (zie ook lasten).	

Programma IBP ZW Delta €0,4 miljoen (n)	Bestaand beleid
Voor het programma IBP ZW Delta (SPUK middelen) is een looptijdverlenging goedgekeurd door LVVN. Mede door de coronaperiode waarin veel stil lag, wordt het eerste half jaar van 2025 gebruikt om activiteiten af te ronden. De resterende middelen vanuit de SPUK met bijbehorende cofinanciering worden besteed en begroot in 2025 (zie ook lasten).	

Beleidsdoel 5-3 Leven met water

	
--	------

Instrumentarium

Reserves

Het onderstaande overzicht toont de inzet van reserves per beleidsdoel in deze ambitie. Een toevoeging aan de reserve (lasten) betekent dat het saldo van de reserve toeneemt. Een onttrekking aan de reserve (baten) betekent dat het saldo van de reserve afneemt. Een totaaloverzicht van de omvang van de reserves is terug te vinden in [Bijlage 1](#).

(bedragen x €1.000)	Originele Begroting 2024	Bijstellingen 2024	Bijgestelde Begroting 2024	Realisatie 2024	Verschil begroot vs realisatie
Lasten					
Beleidsdoel 5-1 Gezonde natuur					
Groene ambities	0		0	9.932	-9.932
Reserve Ontwikkelopgave natuur	10.428	-9.600	828	1.384	-556
NatuurNetwerk Nederland	5.767	17.302	23.070	23.647	-577
Totaal beleidsdoel 5-1	16.195	7.702	23.898	34.963	-11.065
Beleidsdoel 5-2 Transitie landbouw					
Groene ambities	0		0	2.595	-2.595
Geen lege handen voor de landbouw	0	2.000	2.000	2.000	0
Totaal beleidsdoel 5-2	0	2.000	2.000	4.595	-2.595
Totaal Lasten	16.195	9.702	25.898	39.558	-13.660

Baten					
Beleidsdoel 5-1 Gezonde natuur					
Groene ambities	10.250	16.003	26.253	30.892	4.639
Beheerplannen Natura 2000 en PAS	1.500		1.500	1.510	10
Reserve Ontwikkelopgave natuur	5.322	18.132	23.454	24.850	1.396
NatuurNetwerk Nederland	21.107	-8.498	12.608	9.124	-3.485
IODS	1.845		1.845	4.509	2.664
Totaal beleidsdoel 5-1	40.025	25.636	65.661	70.886	5.225
Beleidsdoel 5-2 Transitie landbouw					
Groene ambities	328	2.469	2.797	1.408	-1.389
Reserve UPG 40	98	9	106	0	-106
Totaal beleidsdoel 5-2	426	2.478	2.904	1.408	-1.495
Totaal Baten	40.451	28.114	68.565	72.294	3.730
Saldo lasten en baten Ambitie 5	-24.256	-18.411	-42.667	-32.737	-9.930

Betrokkenheid van Verbonden Partijen

Niet van toepassing.

Subsidies

Zie [paragraaf Subsidies - Ambitie 5](#).

To: 5.1.2e 5.1.2e @pzh.nl; 5.1.2e 5.1.2e @pzh.nl
Cc: 5.1.2e 5.1.2e @pzh.nl
From: 5.1.2e
Sent: Thur 3/13/2025 9:01:52 AM
Subject: FW: Bestuurlijke Kopgroep E&N
Received: Thur 3/13/2025 9:03:16 AM
[Tabel maatregelen spoor 2 \(groepen\) tbv bestuurlijke kopgroep.xlsx](#)
[Groslijst spoor 1.docx](#)

IPO maatregelen overzicht.

Van: secrpotjer <5.1.2e @pzh.nl>
Verzonden: donderdag 13 maart 2025 08:49
Aan: 5.1.2e <5.1.2e @pzh.nl>; 5.1.2e <5.1.2e @pzh.nl>
Onderwerp: FW: Bestuurlijke Kopgroep E&N

Goedemorgen 5.1.2e en 5.1.2e,

Zie bijgaand ter info!

Groet,
5.1.2e

Met vriendelijke groet,

5.1.2e,
5.1.2e

T 5.1.2e
M 5.1.2e
E 5.1.2e @pzh.nl
www.zuid-holland.nl

Werkdagen: di, wo, do, vr
Vaste vervangsters: 5.1.2e 5.1.2e

Van: Berend Potjer <5.1.2e @pzh.nl>
Verzonden: woensdag 12 maart 2025 22:56
Aan: secrpotjer <5.1.2e @pzh.nl>
Onderwerp: FW: Bestuurlijke Kopgroep E&N

Van: 5.1.2e <5.1.2e @ipo.nl>
Verzonden: woensdag 12 maart 2025 22:55:01 (UTC+01:00) Amsterdam, Berlin, Bern, Rome, Stockholm, Vienna
Aan: 5.1.2e <5.1.2e @ipo.nl>; CdK@brabant.nl <CdK@brabant.nl>; 5.1.2e @noord-holland.nl
5.1.2e @noord-holland.nl; Berend Potjer <5.1.2e @pzh.nl>; 5.1.2e @overijssel.nl <5.1.2e @overijssel.nl>;
5.1.2e <5.1.2e @provincie-utrecht.nl>; 5.1.2e @brabant.nl <5.1.2e @brabant.nl>; 5.1.2e @zeeland.nl
<5.1.2e @zeeland.nl>; 5.1.2e @fryslan.frl <5.1.2e @fryslan.frl>; 5.1.2e <5.1.2e @ipo.nl>; 5.1.2e
5.1.2e <5.1.2e @mmgadvies.nl>; 5.1.2e <5.1.2e @ipo.nl>; 5.1.2e @ gelderland.nl <5.1.2e @ gelderland.nl>; 5.1.2e
5.1.2e <5.1.2e @IPO.NI>; 5.1.2e <5.1.2e @ipo.nl>
CC: secretariaatsterk <5.1.2e @provincie-utrecht.nl>; 5.1.2e <5.1.2e @brabant.nl>; 5.1.2e
<5.1.2e @brabant.nl>

U ontvangt niet vaak e-mail van [redacted] 5.1.2e [redacted]@ipo.nl. [Ontdek waarom dit belangrijk is](#)

Beste bestuurders,

Zoals beloofd en besproken in de kopgroep van afgelopen maandag stuur ik jullie hierbij de maatregeloverzichten. In het worddocument zijn de maatregelen tbv spoor 1 opgenomen, in de excel zijn het maatregelen tbv spoor 2. Ter toelichting: deze maatregeltabellen zijn zover mogelijk aangevuld met alle input, maar zullen vast niet volledig zijn. De belangrijkste maatregelen hebben we nu in beeld. We hebben ook met een schuin oog gekeken naar wat er vanuit het Rijk, koepels en verschillende inzetten en proposities gedeeld wordt en zo goed mogelijk alle provinciale input verwerkt. Er wordt nog een slag overheen gedaan komende dagen.

Wij hebben deze maatregeltabellen gebruikt om de bespreking te voeren met de ambtelijke kopgroep. We hebben de ambtelijke kopgroep ook gevraagd om aan te geven welke van de maatregelen zij belangrijk vinden en terug willen laten komen en welke randvoorwaarden hierbij gelden. Deze input is vandaag binnen gekomen en zijn we nu aan het verwerken. Dit gebruiken we om in de verdiepingssessie van as. dinsdag met jullie het gesprek te kunnen voeren. Er volgt daarom vrijdag bij de verzending van de stukken voor de verdiepingssessie een verder aangevulde maatregelentabel,

Zoals in de Catshuissessie is aangegeven zijn deze maatregeltabellen een ambtelijke lijst. De vraag voor nu aan de bestuurlijke kopgroep is om eventuele missende maatregelen aan te geven, zodat wij deze mee kunnen nemen in de voorbereiding.

Vriendelijke groet,

[redacted] 5.1.2e

[redacted] 5.1.2e

[redacted] 5.1.2e

Programma Landelijk Gebied (IPLG)

Tel: [redacted] 5.1.2e

-----Oorspronkelijke afspraak-----

Van: [redacted] 5.1.2e <[redacted] 5.1.2e [redacted]@ipo.nl>

Verzonden: vrijdag 14 februari 2025 11:43

Aan: [redacted] 5.1.2e [redacted] 5.1.2e [redacted]@brabant.nl; [redacted] 5.1.2e [redacted]@noord-holland.nl; [redacted] 5.1.2e [redacted]@pzh.nl; [redacted] 5.1.2e [redacted]@overijssel.nl;

[redacted] 5.1.2e [redacted]@provincie-utrecht.nl; [redacted] 5.1.2e [redacted]@brabant.nl; [redacted] 5.1.2e [redacted]@zeeland.nl; [redacted] 5.1.2e [redacted]@fryslan.frl; [redacted] 5.1.2e [redacted] 5.1.2e

[redacted] 5.1.2e [redacted] 5.1.2e [redacted] 5.1.2e [redacted] 5.1.2e [redacted]@ gelderland.nl; [redacted] 5.1.2e [redacted] 5.1.2e

CC: secretariaatsterk; [redacted] 5.1.2e; [redacted] 5.1.2e

Onderwerp: Bestuurlijke Kopgroep E&N

Tijd: maandag 10 maart 2025 16:30-17:00 (UTC+01:00) Amsterdam, Berlijn, Bern, Rome, Stockholm, Wenen.

Locatie: Microsoft Teams-vergadering

Microsoft Teams [Heeft u hulp nodig?](#)

[Nu deelnemen aan de vergadering](#)

Vergadering-id: [redacted] 5.1.2e

Wachtwoordcode: [redacted] 5.1.2e

Inbellen via telefoon
327269

0123

[Een lokaal nummer zoeken](#)

Telefonische vergadering-id: 493 692 351#

Deelnemen op een apparaat voor videovergaderingen

Tenantsleutel: 5.1.2e @t.plcm.vc

Video-id: 5.1.2e

[Meer informatie](#)Voor organisatoren: [Vergaderopties](#) | [Pincode voor inbellen opnieuw instellen](#)

Wees er van bewust dat informatie in deze meeting kan worden opgenomen of gefotografeerd.

To: 5.1.2e [redacted] 5.1.2e [redacted] @pzh.nl]
From: 5.1.2e [redacted]
Sent: Wed 3/12/2025 7:58:54 AM
Subject: FW: vervolg Inhoudelijk team impactanalyse
Received: Wed 3/12/2025 7:58:58 AM

Ha 5.1.2e [redacted],
Ik heb geen toegang tot de Teams-map voor de stikstof-aanpak, maar zie dat jij een van de beheerders bent. Zou jij mij toegang kunnen verlenen? Dank!
Groet,
5.1.2e [redacted]

Van: 5.1.2e [redacted] <5.1.2e [redacted]@berenschot.nl>
Verzonden: woensdag 12 maart 2025 08:48
Aan: 5.1.2e [redacted] <5.1.2e [redacted]@pzh.nl>; 5.1.2e [redacted] <5.1.2e [redacted]@pzh.nl>; 5.1.2e [redacted] <5.1.2e [redacted]@pzh.nl>; 5.1.2e [redacted] <5.1.2e [redacted]@pzh.nl>; 5.1.2e [redacted] <5.1.2e [redacted]@pzh.nl>; 5.1.2e [redacted] <5.1.2e [redacted]@pzh.nl>; 5.1.2e [redacted] <5.1.2e [redacted]@pzh.nl>; 5.1.2e [redacted] <5.1.2e [redacted]@pzh.nl>
Onderwerp: RE: vervolg Inhoudelijk team impactanalyse

U ontvangt niet vaak e-mail van 5.1.2e [redacted]@berenschot.nl. [Ontdek waarom dit belangrijk is](#)

Dag allen,

In navolging van onderstaande mail. Per gesprek staat een notitie in deze map. Die scherpen we vandaag verder aan. Jullie aanvullingen zijn gewenst op de laatste pagina onder het kopje 'gespreksspecifieke annotatie'.

[Stakeholdergesprekken](#)

Nogmaals dank!

Met vriendelijke groet,

5.1.2e [redacted]

Senior consultant Openbaar Bestuur

Berenschot

5.1.2e [redacted]

[https://www.linkedin.com/in/5.1.2e \[redacted\]](https://www.linkedin.com/in/5.1.2e [redacted])

Van Deventerlaan 31-51, 3528 AG Utrecht

Werktijden: maandag t/m vrijdag

Van: 5.1.2e [redacted]
Verzonden: dinsdag 11 maart 2025 17:23
Aan: 5.1.2e [redacted] <5.1.2e [redacted]@pzh.nl>; 5.1.2e [redacted] <5.1.2e [redacted]@pzh.nl>; 5.1.2e [redacted] <5.1.2e [redacted]@pzh.nl>; 5.1.2e [redacted] <5.1.2e [redacted]@pzh.nl>; 5.1.2e [redacted] <5.1.2e [redacted]@pzh.nl>; 5.1.2e [redacted] <5.1.2e [redacted]@pzh.nl>; 5.1.2e [redacted] <5.1.2e [redacted]@pzh.nl>
Onderwerp: RE: vervolg Inhoudelijk team impactanalyse

Dag allen,

Zoals JP hieronder aangeeft zijn we inderdaad de annotaties voor gedeputeerden aan het maken. Ik stuur jullie vanavond de eerste opzet en morgen een aangescherpte versie.

De opzet van die annotatie op hoofdlijnen wordt:

- Aanwezig zijn bij het gesprek
- Ons verhaal:
 - Wat is de brede opgave voor ZH
 - Welke maatregelen met betrekking tot stikstof kan (en wil) de provincie nemen?
 - Wat hebben we daarvoor nodig van het Rijk

- Hoe kijken zij aan tegen het maatregelenpakket
- Wat kunnen zij bijdragen aan de stikstofproblematiek
- Wat hebben ze daarvoor nodig van de provincie en van het Rijk

Dat is het algemene deel. In de annotatie voegen we ook een onderwerp-specifiek onderdeel toe. Daarvoor heb ik jullie hulp nodig.

Zouden jullie input voor de annotatie kunnen geven langs de volgende lijnen:

1. Welke gevoeligheden spelen er op dit moment bij gesprekspartners
2. Welke punten zullen gesprekspartners inbrengen, welke vraag zullen zij voor de provincie hebben.
3. Welke reactie van de gedeputeerde(n) zou daar goed voor zijn.
4. Waar moeten we nog meer rekening mee houden richting het gesprek?

Dit als startschot, uiterlijk morgenochtend hebben jullie de eerste opzet van de annotatie. Mochten er nog vragen zijn hoor ik het graag.

Met vriendelijke groet,

5.1.2e

Senior consultant Openbaar Bestuur

Berenschot

5.1.2e

<https://www.linkedin.com/in/5.1.2e>

Van Deventerlaan 31-51, 3528 AG Utrecht

Werktijden: maandag t/m vrijdag

Van: 5.1.2e <5.1.2e@pzh.nl>

Verzonden: dinsdag 11 maart 2025 14:34

[illegible]

CC: 5.1.2e <5.1.2e@pzh.nl>; 5.1.2e <5.1.2e@pzh.nl>; 5.1.2e <5.1.2e@pzh.nl>; 5.1.2e
<5.1.2e@pzh.nl>; 5.1.2e <5.1.2e@pzh.nl>; 5.1.2e <5.1.2e@pzh.nl>; 5.1.2e
<5.1.2e@pzh.nl>; 5.1.2e <5.1.2e@pzh.nl>; 5.1.2e <5.1.2e@pzh.nl>; 5.1.2e
<5.1.2e@pzh.nl>; Stikstof <5.1.2e@pzh.nl>; 5.1.2e <5.1.2e@berenschot.nl>; 5.1.2e
<5.1.2e@berenschot.nl>

Onderwerp: RE: vervolg Inhoudelijk team impactanalyse

Urgentie: Hoog

Beste collega's,

Komende vrijdag ochtend zien wij elkaar weer. Op de agenda staat:

- Bijpraten ontwikkelingen en procesplanning
- Update impactanalyse

Wat het tweede punt betreft: binnen de verschillende werkvelden zijn er nog verdere uitwerkingen en actualisaties geweest op de impactanalyse zoals we die de laatste keer met elkaar besproken hebben. Graag zou ik **per werkveld opnieuw de impactanalyse** langs willen lopen met specifieke aandacht voor de actualisaties. **Zouden jullie hiervoor svp een presentatie kunnen voorbereiden die we vrijdag doornemen.**

bestuurders in duo's gesprekken met stakeholders gevoerd worden met een clustering van de volgende thema's:

- Industrie (5.1.2e), glastuinbouw (5.1.2e) en energie (5.1.2e) ⚡ Meindert en Berend
- Natuur (5.1.2e) en water (5.1.2e) ⚡ Berend en Mariëtte
- Agrarische sector (5.1.2e) ⚡ Frank en Mariëtte
- Wonen (5.1.2e) en mobiliteit (5.1.2e) ⚡ Anne en Frederik

Vanuit het kernteam SANE is 5.1.2e van Berenschot met de voorbereiding van deze gesprekken bezig met o.a. een korte presentatie en een basis annotatie voor de bestuurders. 5.1.2e zal met ieder van jullie (rode namen) contact op nemen om de annotatie te verrijken. Deze annotatie moet uiterlijk do ochtend klaar zijn.

Dank voor jullie medewerking!

5.1.2e

5.1.2e

M 5.1.2e
E 5.1.2e @pzh.nl
www.zuid-holland.nl/contact

-----Oorspronkelijke afspraak-----

Van: Stikstof <stikstof@pzh.nl>

Verzonden: zaterdag 8 februari 2025 10:33

Aan: Stikstof; 5.1.2e 5.1.2e 5.1.2e 5.1.2e 5.1.2e 5.1.2e 5.1.2e 5.1.2e
5.1.2e 5.1.2e 5.1.2e 5.1.2e 5.1.2e 5.1.2e 5.1.2e 5.1.2e
5.1.2e 5.1.2e 5.1.2e 5.1.2e 5.1.2e

CC: 5.1.2e 5.1.2e

Onderwerp: vervolg inhoudelijk team impactanalyse

Tijd: vrijdag 14 maart 2025 10:00-11:00 (UTC+01:00) Amsterdam, Berlijn, Bern, Rome, Stockholm, Wenen.

Locatie: Microsoft Teams-vergadering; buiten verzoek

Aangepast naar een uur, 5.1.2e 10-3

Zou jij svp een vervolgreeks in willen plannen? Onderwerp: ◀ Inhoudelijk team impactanalyse↑ .

Wie:

ZH-PLG: 5.1.2e

Natuur: 5.1.2e

Landbouw: 5.1.2e

Wonen: 5.1.2e

Mobiliteit: 5.1.2e

Ruimte: 5.1.2e

Economie/industrie (incl. HIC): 5.1.2e

Energie(transitie): 5.1.2e

PAS-melders: 5.1.2e

Water: 5.1.2e

Kernteam: 5.1.2e 5.1.2e 5.1.2e 5.1.2e 5.1.2e 5.1.2e

5.1.2e 5.1.2e

Wanneer: wekelijks, te beginnen komende week op donderdag ochtend/middag of vrijdagochtend.

Duur: 1,5 uur

Microsoft Teams [Heeft u hulp nodig?](#)

Nu deelnemen aan de vergadering

Vergadering-id: 5.1.2e

Wachtwoordcode: 5.1.2e

Voor organisatoren: [Vergaderopties](#)

Disclaimer

This e-mail and any attachment it contains is confidential and may contain legally privileged information.

If you are not the intended recipient, please note that this e-mail or any attachment may not be copied or disclosed or distributed to others.
If you have received this e-mail by error, please notify the sender immediately by return e-mail, and delete this message. All rights reserved.

This email has been scanned for viruses and malware, and may have been automatically archived.

To: 5.1.2e [redacted] 5.1.2e [redacted]@pzh.nl]
From: 5.1.2e [redacted]
Sent: Fri 3/7/2025 11:16:06 AM
Subject: FW: Stukken PO Coördinerend Stikstof en PO SANE
Received: Fri 3/7/2025 11:16:14 AM
[Portefeuillehoudersoverleg oplegnotitie procesplanning en brede visie Zuid-Holland SANE.docx](#)
[Eerste opzet brede verhaal ZH - na opmerkingen M.docx](#)

Kan je de stukken in het mapje def stukken op teams zetten?

Van: 5.1.2e [redacted] <5.1.2e [redacted]@pzh.nl>
Verzonden: vrijdag 7 maart 2025 12:02
Aan: 5.1.2e [redacted] <5.1.2e [redacted]@pzh.nl>
CC: 5.1.2e [redacted] <5.1.2e [redacted]@pzh.nl>; 5.1.2e [redacted] <5.1.2e [redacted]@pzh.nl>
Onderwerp: Stukken PO Coördinerend Stikstof en PO SANE

Hoi 5.1.2e [redacted]

Voor zowel PO Coördinerend Stikstof als voor PO SANE kan je bijgaande stukken gebruiken.
Zou jij willen zorgen voor publicatie in iBabs?

Veel dank weer voor de flexibiliteit!

Groet,
5.1.2e [redacted]

1. Inleiding

Als Zuid-Holland op slot zit, zit Nederland op slot. Nu hier de economie, woningbouw en verduurzaming van de industrie stilvallen heeft dat immense gevolgen voor de toekomstbestendigheid en innovatiekracht van ons land. Het is dus van het grootste belang dat het Rijk maatregelen treft om Nederland van het slot te halen en daarbij oog te hebben voor maatregelen die ook Zuid-Holland met haar unieke karakter vooruit helpen.

In onze provincie vindt over de volle breedte een uitzonderlijke stapeling van uitdagingen plaats, terwijl in geen enkele provincie de druk op de beschikbare ruimte zo groot als in Zuid-Holland. Met onze duinen, delta en veenweiden hebben wij een uniek landschap in Nederland.

Het gaat te ver om alle unieke opgaven van Zuid-Holland in zijn volledigheid hier op te sommen. Maar wat vaststaat is dat in onze steden en dorpen de brede welvaart het meeste onder druk staan van heel Nederland. Tegelijkertijd moet hier een kwart van de woningbouwopgave op kwetsbare grond worden gerealiseerd. Ook zijn onze economie en industrie van lokaal, regionaal, nationaal en internationaal belang en speelt ze een cruciale rol in de energietransitie en de reductie van CO₂.

In dat licht bezien mag het duidelijk zijn dat de recente stikstofuitspraken Zuid-Holland ongenadig hard raken. De oplossingen voor de opgaven, zijn nu verder weg dan ooit. Zuid-Holland is lamgelegd en de provincie doet wat zij kan om uit deze situatie te komen.

Dat schept een verantwoordelijkheid voor zowel Zuid-Holland zelf als het Rijk. Met de grootste inspanning en maatregelen kan de provincie zelf wellicht 10 procent van de stikstofopgave oplossen. Voor minimaal de overige 90 procent is Zuid-Holland afhankelijk van een daadkrachtig Rijk met generieke maatregelen. Dat onderschrijft nog eens hoe belangrijk het is dat wij onze uitzonderlijke positie onder de aandacht brengen van andere overheden en partners.

Leeswijzer

Hieronder duiden we aan de hand van drie thema's het belang van Zuid-Holland voor Nederland, maar ook welke uitdagingen en knelpunten die thema's kennen. In paragraaf 2 komen Economie, innovatie en strategische autonomie inclusief onze innovatieve glastuinbouw aan bod. In paragraaf 3 volgt Woningbouw en vitale infrastructuur en in paragraaf 4 Verduurzaming. Tot slot schetsen we in paragraaf 5 hoe we de uitdagingen en knelpunten als provincie, samen met het Rijk, aan willen pakken.

Dit stuk is in een zeer korte tijd opgesteld. Er ligt een basis, die n.a.v. GS verder aangescherpt kan worden.

2. Economie, innovatie en strategische autonomie

Zuid-Holland is de drijvende kracht achter de Nederlandse economie; bijna een kwart van het nationaal verdienvermogen komt uit Zuid-Holland. Daarmee is stilstand van onze economie ook het zand in de motor van de Nederlandse economie.

Zuid-Holland is cruciaal vanwege zijn haven, glastuinbouw en landbouw, en de Zuid-Hollandse bedrijven en kennisinstellingen. De Rotterdamse Haven brengt voor heel Nederland een

werkgelegenheid van meer dan 500.000 arbeidsplaatsen en toegevoegde waarde van ruim 60 miljard euro met zich mee. Daarnaast is de haven met haar basisindustrie essentieel voor de strategische autonomie van Nederland en Europa. Hiermee is ze cruciaal voor onze rol als doorvoerland in de NAVO.

's Werelds grootste glastuinbouwcluster ligt in Zuid-Holland en is een koploper in de wereld. In combinatie met onze sterke en innovatieve landbouwsector draagt dit met hoogwaardige productie en kennis bij aan strategische voedselzekerheid. En de Zuid-Hollandse bedrijven en kennisinstellingen dragen jaarlijks €3,5 miljard bij aan research en development en zo aan een innovatief en weerbaar Nederland met sterke posities in sleuteltechnologieën.

We zien in onze provincie echter ook de andere kant van de medaille; onze inwoners hebben te maken met een slechte luchtkwaliteit en vervuiling van PFAS. De Zuid-Hollander is de meest ongezonde inwoner van NL en we zijn de provincie met de grootste gezondheidsverschillen.

Daarnaast zien we, ondanks de potentie die er is, dat de groei in de Zuid-Hollandse economie achterblijft. En dat is slecht voor Nederland. Zo dreigen **investerings in de haven stil te vallen**. Uit cijfers van Deltalinqs blijkt dat meer dan 70% van de bedrijven in de haven aangeeft dat investeringen in de Rotterdamse Haven in gevaar zijn. Het gaat hierbij om 7 miljard euro aan uitgevoerde en lopende projecten en ruim 11 miljard euro aan geplande investeringen. Tegelijkertijd zien we dat ook de innovaties en doorontwikkeling in de land- en tuinbouw dreigen stil te vallen.

Dat komt door een stapeling van problematiek rondom **stikstof, beschikbaarheid van duurzame energie en netcongestie**. Bedrijven krijgen geen vergunningen en/of ruimte op het elektriciteitsnet. Beide zijn cruciale vestigingsfactoren: zonder hen geen investeringen in bedrijvigheid, groei en toekomstbestendigheid van de Zuid-Hollandse economie. De opeenstapeling van problemen strooit zo zand in de motor van de Zuid-Hollandse en dus de Nederlandse economie.

3. Woningbouw en vitale infrastructuur

Nederland zit in een wooncrisis. Als de woningbouw in Zuid-Holland stilvalt, raakt dat heel woningzoekend Nederland. Dat komt omdat er met bijna een kwart miljoen woningen bijna een kwart van de nationale woningbouw-opgave tot 2030 in onze provincie ligt. Daar komt bij dat in geen enkele provincie de druk op de beschikbare ruimte zo groot is als in Zuid-Holland en de bodemdaling in het westen het grootst is buiten Groningen.

De infrastructuur in Zuid-Holland is van cruciaal belang voor de woningbouw. Zo is er langs de Oude Lijn de bouw van ruim 170.000 woningen geprogrammeerd. Daarnaast is de infrastructuur in onze provincie cruciaal voor de logistiek en daarmee voor onze economie.

Zonder vergunningen en de juiste randvoorwaarden gaat er helaas in Zuid-Holland geen schop in de grond voor de bouw van woningen en aanleg van infrastructuur. Knelpunten die al langer spelen, worden versterkt door de stikstofproblematiek.

Doordat er geen stikstofruimte is kunnen er **geen natuurvergunningen** worden afgegeven voor de bouw van woningen. Daarnaast **blokkeert netcongestie de woningbouw**. De verzwarende van het elektriciteitsnet loopt al achter en is nog complexer geworden door de stikstofproblematiek. Aansluiting op het stroomnet is namelijk een randvoorwaarde voor de bouw van woningen. Als

laatste staat de **beschikbaarheid van drinkwater onder druk**. Zonder deze randvoorwaarden wordt de nationale woningbouwopgave niet gerealiseerd.

4. Verduurzaming en co₂-reductie

Zuid-Holland is dé plek om grote stappen te zetten in de reductie van de nationale CO₂-uitstoot. Onze provincie kent namelijk de potentie om 40% van de nationale CO₂-reductiedoelstelling voor 2030 te realiseren en worden er stappen gezet richting 100% klimaatneutraliteit in 2050. Er is veel gesproken, investeringen liggen klaar en bedrijven starten nu allemaal projecten om de transitie daadwerkelijk te maken. Maar door een opsomming aan knelpunten staat de verduurzaming van onze industrie onder druk.

Er is geen stikstofruimte voor de benodigde vergunningverlening . Dit zet een rem op innoverende oplossingen voor de industrie, haar toekomstbestendigheid en haar reductie van CO₂-emissies. Maar zelfs als er vergunningen gegeven kunnen worden, zit er een rem op de elektrificatie van het Havenindustriële Complex in Rotterdam door het **ontbreken van een voortvarende aanpak van netcongestie**.

De industrie in de Rotterdamse Haven is verantwoordelijk voor slechts 1% van de gemiddelde stikstofdepositie. Daar komt bij dat uit cijfers van de DCMR blijkt dat de NO_x-uitstoot van de industrie in de Rotterdamse Haven de afgelopen 15 jaar met 60% is gereduceerd. Een stevig pakket aan Rijksmaatregelen is dan ook nodig om de potentie van deze sector te verzilveren.

5. Hoe wij de problemen als provincie, samen met het Rijk aan willen pakken (Boodschap / lobby aan het Rijk)

Ons voorstel is om een gezamenlijke lobbyboodschap richting het Rijk vast te houden om te voorkomen dat we als provincies onderling worden uitgespeeld. Dit is ook inzet richting de ministeriële commissie van de bestuurlijke kopgroep van het IPO. In het dikgedrukt zijn de lobbyboodschappen weergegeven. Niet-dikgedrukt zijn toelichtingen.

- **Naast de maatregelen die we als Zuid-Holland nemen zijn generieke geborgde maatregelen van het Rijk nodig, waardoor stikstofreductie wordt bewerkstelligd, verslechtering van Natura 2000-gebieden wordt tegengegaan en de impasse bij vergunningverlening wordt doorbroken.**
 - Voor deze borging is inzet op emissiereductie en de uitwerking van doelsturing belangrijk. De verlenging van de legalisatietermijn voor de PAS-melders moet gepaard gaan met een geborgd pakket aan aanvullende maatregelen.
- **Naast een geborgd maatregelenpakket moet het Rijk inzetten op een overstijgende aanpak om vergunningverlening te vergemakkelijken: hiervoor is het aanpassen van de rekenkundige ondergrens van 1 mol geschikt.**
 - Hiermee verschuift de inzet op elk individueel project naar een aanpak van de deken.
 - Dit kan echter alleen wanneer de invoering gepaard gaat met een stevig geborgd maatregelenpakket waardoor voldoende stikstofreductie wordt bewerkstelligd. Met de invoering van de rekenkundige ondergrens/ het invoeren van een drempelwaarde van 1 mol zullen ook de meeste PAS-melders geholpen zijn.
- **Wij steunen de inzet van de minister om bedrijfsspecifieke doelen uit te werken en te sturen op emissies in plaats van op depositie.**

- Deze inzet bij vergunningverlening zorgt voor een helder tijdspad voor ondernemers en duidelijke bedrijfsspecifieke doelen; ook moet er duidelijkheid worden gegeven over de sturingsvorm: normeren of beprijzen. Dit zorgt voor juridische zekerheid over geborgde emissiedaling.
- Voor het overschakelen van depositie naar emissie is een geborgd maatregelenpakket en wettelijk instrumentarium een randvoorwaarde
- **De provincies kunnen en willen de helpende hand bieden en hun bijdrage leveren aan het stikstofprobleem. De provincies kunnen dit echter niet alleen.**
 - Het Interprovinciaal overleg zal namens de provincies het gesprek aangaan met de onlangs gevormde Ministeriële Commissie Economie en Natuurherstel.
 - Met deze samenwerking willen de provincies een actieve en constructieve rol spelen in het vinden van oplossingen voor de uitdagingen rondom economie en natuurherstel. Tegelijkertijd verwachten we dat het Rijk serieus werk maakt van een geborgd pakket aan generieke maatregelen.

To: 5.1.2e [redacted] 5.1.2e [redacted] @pzh.nl; 5.1.2e [redacted] 5.1.2e [redacted] @pzh.nl]
Cc: 5.1.2e [redacted] 5.1.2e [redacted] @berenschot.nl]
From: 5.1.2e [redacted]
Sent: Fri 3/7/2025 10:18:33 AM
Subject: FW: Voorbereidende stukken Heisessie Ambtelijke kopgroep E&N 7 maart
Received: Fri 3/7/2025 10:19:26 AM

[Agenda ambtelijke IPO-kopgroep E&N 7-3-2025.pdf](#)
[Bijlage 2 Detailplanning bestuurlijk vanaf 3 maart.pdf](#)
[Bijlage 3 - Managementsamenvatting duiding, impact, opgave en handelingsperspectieven.pdf](#)
[Bijlage 4 - Duiding RvS uitspraken 18-12-2024 en Greenpeace 22-1-2025.pdf](#)
[Bijlage 5 - Impact uitspraken RvS 18 dec.pdf](#)
[Bijlage 6 - Handelingsperspectief uitspraken 18-12-2024.pdf](#)
[Bijlage 7 - Van uitvraag naar inzet - 2e Ambtelijke Kopgroep E&N.pdf](#)
[Bijlage 1 - Verslag overleg Bestuurlijke Kopgroep 20250227.pdf](#)

Hoi 5.1.2e [redacted],

Ja goed om te delen vind ik.

@ 5.1.2e [redacted], kan jij dit in teams zetten en met een link delen met kernteam en met 5.1.2e [redacted] afstemmen?

5.1.2e [redacted]

5.1.2e [redacted]

M 5.1.2e [redacted]

E 5.1.2e [redacted] @pzh.nl

www.zuid-holland.nl/contact

Van: 5.1.2e [redacted] <5.1.2e [redacted]@pzh.nl>

Verzonden: vrijdag 7 maart 2025 09:47

Aan: 5.1.2e [redacted] <5.1.2e [redacted]@pzh.nl>

Onderwerp: FW: Voorbereidende stukken Heisessie Ambtelijke kopgroep E&N 7 maart

Ha 5.1.2e [redacted],

Dit zijn de stukken voor de ambtelijke kopgroep van het IPO vandaag. Ik denk dat hier interessante stukken voor ons kernteam in zitten, maar ik wil voorkomen dat ik de mailbox van iedereen vol stop. Dus vandaar even via jou: denk je dat dit interessant genoeg is om te delen? Of melden dat we het in een gedeelde map zetten?

Groet,

5.1.2e [redacted]

5.1.2e [redacted]

domeindirecteur Water, Klimaat & Natuur – Ontwikkeling Grondzaken

M 5.1.2e [redacted]

E 5.1.2e [redacted] @pzh.nl

327259 [www.linkedin.com/in/5.1.2e \[redacted\]](https://www.linkedin.com/in/5.1.2e[redacted])

0127

Werkdagen: ma, di, wo, vr

Secretariaat

5.1.2e

M 5.1.2e

E 5.1.2e [@pzh.nl](mailto:5.1.2e@pzh.nl)

Werkdagen: ma, di, wo, do

Van: 5.1.2e <5.1.2e@ipo.nl>

Verzonden: woensdag 5 maart 2025 16:24

Aan: 5.1.2e <5.1.2e@gelderland.nl>; Olland, NF. (Nicole) <5.1.2e@overijssel.nl>; 5.1.2e
<5.1.2e@fryslan.frl>; 5.1.2e <5.1.2e@flevoland.nl>; 5.1.2e
<5.1.2e@gelderland.nl>; 5.1.2e <5.1.2e@pzh.nl>; 5.1.2e @drenthe.nl <5.1.2e@drenthe.nl>; 5.1.2e
5.1.2e <5.1.2e@pzh.nl>; 5.1.2e <5.1.2e@brabant.nl>; 5.1.2e <5.1.2e@overijssel.nl>
CC: 5.1.2e <5.1.2e@ipo.nl>; 5.1.2e <5.1.2e@IPO.Nl>; 5.1.2e <5.1.2e@ipo.nl>; 5.1.2e
5.1.2e <5.1.2e@mmgadvies.nl>; 5.1.2e <5.1.2e@ipo.nl>; 5.1.2e <5.1.2e@ipo.nl>; 5.1.2e
5.1.2e <5.1.2e@ipo.nl>; 5.1.2e <5.1.2e@ipo.nl>; 5.1.2e <5.1.2e@pzh.nl>; 5.1.2e
5.1.2e <5.1.2e@fryslan.frl>; 5.1.2e <5.1.2e@ipo.nl>

Onderwerp: Voorbereidende stukken Heissessie Ambtelijke kopgroep E&N 7 maart

Beste leden van de ambtelijke kopgroep,

In de bijlage treft u de volgende bijlages, ter voorbereiding van de sessie van aankomende vrijdag.

- Agenda
- Bijlage 1: Verslag bespreking Bestuurlijk Kopgroep 27 februari
- Bijlage 2: Geüpdatet planning IPO-kopgroep Economie & Natuurherstel
- Bijlage 3: Managementsamenvatting
- Bijlage 4: Duiding
- Bijlage 5: Impact
- Bijlage 6: Handelingsperspectief
- Bijlage 7: PowerPoint 'Van uitvraag naar inzet'
- Bijlage 8: Overzicht maatregelen

5.1.2e

5.1.2e

Landelijk Gebied (IPLG)

Tel. 5.1.2e
327259

27 februari 2025

Verslag

Betreft	Verslag
Vergaderdatum en -tijd	27 februari 2025, 9.00-11.00 uur
Locatie	digitaal
Deelnemers	Bestuurlijk CdK Mevr. I. Adema, Dhr. J. Beemsterboer, Mevr. L. Grijsen, Mevr. A. Mol, Mevr. M. Sterk, Dhr. M. de Vries, Dhr. J.A. de Bat, Mevr. W. Dirken
	Ambtelijk
	5.1.2e, 5.1.2e, 5.1.2e, 5.1.2e, 5.1.2e
	5.1.2e, 5.1.2e, 5.1.2e, 5.1.2e, 5.1.2e
	5.1.2e, 5.1.2e, 5.1.2e
Verhinderd	5.1.2e Dhr. B.Potjer

1. Verslag overleg 24 februari 2025, ter vaststelling

Er zijn geen op- of aanmerkingen, het verslag is daarmee vastgesteld.

2. Actualiteiten

Er is vanmiddag een gesprek met MOB, hier wordt later een terugkoppeling van gegeven.

3. Verdiepend gesprek

Door middel van een rondje langs de leden heeft iedereen zijn of haar inbreng kunnen geven over de stukken:

Vicevoorzitter: Het doel van vergunningverlening mist nog, er ontbreekt concreetheid van de doelstellingen. Het is nu nog heel erg een landbouwverhaal, terwijl we moeten streven naar een evenwichtige bijdrage van alle sectoren. Die bijdrage moet verder worden geconcretiseerd dan een lijstje opties zoals dat nu in het stuk staat. Wat betekent een geborgd pakket aan natuurherstel, hoe draagt dat bij en wat is de specifieke rol van de provincies? Belangrijk om inzicht te hebben in de huidige staat, het doel, waar we aan werken met welke maatregelen met welk effect. Er staat ook nog niet benoemd wat we als provincies van de KDW in de wet vinden.

Lid: De urgentie mist; kunnen we in dat verband berekenen wat het de BV Nederland kost aan alle vergunningaanvragen die op de plank liggen van projecten die nu stagneren of zelfs worden afgeblazen? Benadrukken dat het gaat om balans tussen natuur en economie, op weg naar een duurzaam perspectief voor iedereen. Additionaliteit moet te begrijpen zijn voor de samenleving, dus dat moeten we op een toegankelijker manier toelichten. We moeten ook kijken naar de hydrologie en waterkwaliteit, niet alleen naar stikstof. We moeten kijken naar alles wat er al ligt van o.a. van Commissie Remkes en daar de goede elementen uit halen.

Lid: Vergunningverlening weer op gang is nu de eerste prioriteit, inclusief de PAS-melders. Wat is de stand van zaken als we nu een actualisatie van de NDA's zouden doen; de huidige zijn opgesteld na droge jaren maar wat zou nu de uitkomst zijn na relatief nattere jaren? En de huidige zijn vooral gericht op stikstof, maar wijzigen de inzichten als je ze richt op instandhouding? Uitzonderingen voor sommige projecten zoals dijkversterking zorgen voor nog meer te nemen maatregelen door andere projecten, dus wees daar terughoudend mee. De druk hoort op een evenwichtige manier op iedereen te liggen. De instandhoudingsdoelen moeten centraal staan en ik heb behoefte om de referentie jaren voor de stikstofreductie- en natuurdoelen helder te hebben; ook helder moet zijn waarom 50% emissiereductie nog nodig is ondanks de flinke daling sinds de aanwijsdata van N-2000 gebieden. Een ruimere zonering dan 500 à 600 meter is niet reëel omdat stikstof na die afstand in de deken verdwijnt; duidelijkheid over wat zonering wel en niet op kan leveren is nodig. Zou verder kunnen worden nagegaan of de ADC-toets een optie is voor het in één keer vergunnen van de PAS-melders, interimmers en bedrijven die met terugwerkende kracht een vergunning moeten krijgen omdat ze tussen 2020 en 2025 intern hebben gesaldeerd?

Lid: Als we blijven doen wat we doen, blijven we in dezelfde situatie. In zekere zin ben ik daarom blij met de rechterlijke uitspraken, want nu heeft het hele land een probleem en moeten we gezamenlijk in actie komen. We zouden niet moeten tegenhangen als het kabinet met stevige voorstellen in spoor 1 komt, maar daarin moeten meedenken. Alles wat nodig is om de natuur te verbeteren en te voldoen aan instandhouding moeten we doen. Doelsturing is een goede richting, maar kost wel tijd om te implementeren. Inzichtelijk moet worden welke maatregelen al op korte termijn mogelijk zijn en bijdragen; kijk ook naar de voorstellen van andere partijen die ze bij de MCE&N hebben ingebracht. Verder moeten we er misschien voor kiezen om eerst de grootste meest overbelaste gebieden aan te pakken, zoals de Veluwe en de Peel. Durf te kiezen. Intrekken latente ruimte ben ik geen voorstander van, omdat het niet echt helpt voor de opgave waar we voor staan. Dus als we daaraan vasthouden moet het echt beter onderbouwd worden wat dit helpt.

Lid: Wat betreft de financiën; het is goed om een beeld te hebben wat we op korte termijn al aan extra capaciteit nodig hebben en dit bij het Rijk neer te leggen. Extra werk betekent extra geld. We moeten oppassen met lange lijsten en grote getallen voor wat betreft bijvoorbeeld Klimaat- en Energieprojecten. Derogatie is niet aan de provincies, dus laat je daar niet over uit. Het moet integraal en geborgd en het is nodig om voor onszelf scherp te hebben naar welke doelen we streven, N-2000 of N-2100? Het is niet uit te leggen dat we projecten die bijdragen aan stikstofreductie en natuurherstel momenteel ook niet kunnen vergunnen. Zo ondermijnt je het draagvlak voor beleid. Het zou goed zijn om ook naar het buitenland te kijken, bijvoorbeeld naar het Vlaams Stikstofdecreet. Daar lukt het om weer vergunningen te verlenen. Tot slot: is er effect van bedrijven die stoppen omdat ze geen opvolger hebben, wetende dat dierrechten kunnen overgaan op andere bedrijven, en zo ja is dat effect mee te nemen, wat is daarvoor nodig?

Lid: We moeten opletten dat het moeten oplossen van de problematiek niet primair op het bordje van de provincies komt. Belangrijk is om onderscheid te maken in korte, middellange en langere termijn. Besteed aandacht aan de doorwerking van bepaalde oplossingen en wat ervoor nodig is om ze gerealiseerd te krijgen, dus dat oplossingen en maatregelen niet vastlopen op beschikbare capaciteit of leiden tot lock-ins. Wat betreft de mogelijkheid tot snelheidsverlaging op N-wegen: dat moet samengaan met heroverweging van de 130 km op Rijkswegen. Versnelling op inzicht in de actuele staat van de natuur kan

wellicht goed via de combinatie van de aangekondigde APK, de t0-t1 kaarten en de nieuwe ronde beheerplannen voor N2000 gebieden.

Vice-voorzitter: Het is belangrijk om als decentrale overheden gezamenlijk op te trekken. We moeten samen de urgentie benadrukken dat er weer vergunningen verleend kunnen worden, met aansprekende voorbeelden van projecten die stagneren of worden afgeblazen. Voorbeelden niet alleen uit landbouw en energietransitie. We beperken ons nu het beste tot de hoofdlijnen, en gaan beter nog niet in discussie over specifieke maatregelen. Wij kunnen als provincies bereidheid tonen om bij te dragen, maar het Rijk moet primair stappen zetten naar generieke maatregelen en de financiering daarvan. De nadruk ligt daarbij op spoor 1 en 2 van de MCE&N. Spoor 4 van de MCE&N, naar de EU gaan, hebben we als provincies geen directe rol in en dat spoor gaat ons op de korte termijn ook niet helpen. Geborgde maatregelen en focussen op het halen van de wettelijke doelen die er nu zijn is wat nodig is. De afspraken en ideeën voor maatregelen die er nu zijn moeten we toetsen op welke termijn deze effect hebben; is er voldoende effect om op korte termijn weer te kunnen vergunnen, omdat we het halen van de doelen op de langere termijn, zoals onder de KDW komen, hebben veiliggesteld?

De voorzitter vat de inbreng van de kopgroepleden als volgt samen, als basis voor de inbreng van de provincies tijdens de Catshuis-sessie;

- We willen de urgentie voor het Rijk om – samen met de medeoverheden – in actie te komen benadrukken. Inclusief aansprekende voorbeelden en zo mogelijk een beeld van de economische schade die op dit moment optreedt omdat de vergunningverlening voor projecten stopt en projecten stilliggen of worden afgeblazen.
- We willen als provincies dat er snel weer vergunningen kunnen worden verleend. De vergunningverlening moet in de loop van 2025 weer kunnen worden hervat, niet pas in 2030.
- De doelen die we moeten bereiken moeten concreet zijn.
- Het is te vroeg om al in de Catshuis-sessie van 5 maart met maatregelen te komen die de provincies zouden kunnen of willen nemen. Het Rijk is in eerste instantie primair aan zet.
- Kapstok voor ons verhaal is instandhouding van de natuur en een geborgd pakket voor stikstofreductie.
- Oplossingen moeten juridisch houdbaar zijn, alleen dan ontstaat er duurzaam perspectief voor sectoren en ondernemers.
- Integraliteit is nodig, iedereen moet op een evenwichtige manier bijdragen aan stikstofreductie ten behoeve van natuurherstel. Nader te bepalen is nog of primair inzetten op stikstof de voorkeur heeft, waarbij je lock-ins op andere terreinen zoals water en klimaat probeert te voorkomen, of dat een brede inzet op stikstof, water en klimaat vanaf de start de voorkeur heeft. Hydrologie is in ieder geval nauw verbonden met stikstofreductie en natuurherstel en een belangrijke kans voor synergie tussen provincies en waterschappen. Klimaatmaatregelen leiden daarnaast vaak ook tot stikstofreductie.
- Geld is de resultante van onze inzet; pas als we onze inzet scherp hebben kunnen we daar een budget aan hangen. Interessant kan zijn om te kijken welke mogelijkheden Europese fondsen bieden ter financiering van de aanpak.
- Waar liggen de quick wins?
- Onderscheid maken tussen korte, middellange en lange termijn. Voor de korte termijn is het in ieder geval essentieel om de druk op vergunningverlening weg te halen.
- Kabinet moet primair zelf met maatregelen komen; ze daartoe uitdagen.
- Wat ons betreft is de Catshuissessie van 5 maart de eerste maar zeker niet de laatste Catshuis-sessie.

De volgorde die wij voor ogen zien is dat er als er straks een pakket ligt van de MCE&N waar we veel vertrouwen in hebben, dan kunnen we daar als provincies mee achter gaan staan, het met elkaar gaan doen. Dit willen we 5 maart benoemen.

4. Lobby aanpak

We moeten goed kortsluiten wie met wie gaat bijpraten. De samenvatting van het stuk kan wat korter. Het is goed om iets af te spreken over wat we communiceren richting de media als er om een reactie op de Catshuis-sessie gevraagd wordt.

5. Besluiten en acties

- Er komt een terugkoppeling van het gesprek met MOB.
- De sessies van 18 en 25 maart worden een uur langer en starten om 15.00.
- Indien mogelijk zullen we presentaties van tevoren sturen naar de bestuurlijke kopgroep zodat ieder zich goed kan voorbereiden.
- **5.1.2e** en **5.1.2e** krijgen een annotatie voor de Catshuissessie van 5 maart.
- Iedereen komt met voorbeelden en kijkt wat er mogelijk is met berekeningen.
- Deze week gaan de uitnodigingen de deur uit voor een bijpraatsessie van Statenleden waarin we verwijzen naar het filmpje van **5.1.2e** en het persbericht.

Inhoudsopgave presentatie

1. Rode draden provinciale uitvraag
2. Conclusies rode draden
3. Kopgroepen
4. Hoofdlijn
5. Aan het werk (zie ook bijlage zoals toegestuurd/op papier aanwezig in zaal)

1. Rode draden provinciale uitvraag

1. Ruimtelijk zoneringsbeleid
2. Overgangsgebieden
3. Aanvullende natuurmaatregelen en hydrologisch herstelmaatregelen
4. Normeringsmaatregelen
5. Grond (en de beschikbaarheid daarvan)
6. Financiële afspraken (langjarig/structureel)

2. Uitkomsten – rode draden

1. Ruimtelijke zonering

- Alle provincies werken aan zoneringsbeleid, of overgangsgebieden en/of aan normeringsmaatregelen. Er is onderscheid in gebruik van RO- instrumenten.
- Veelal gericht op reductiedoelstellingen van emissies en aanpak gericht op drukfactoren zoals hydrologie, recreatie en invasie exoten.
- Instrumenten binnen Agrarisch Natuurbeheer (ANB) kunnen aanvulling zijn op RO beleid.

2. Overgangsgebieden

- Overlap met ruimtelijk zoneringsbeleid, maar onderscheid in gebruik van RO-instrumenten.
- Aanpak vaak gericht op vermindering van drukfactoren (exoten, hydrologie en recreatiedruk).
- Niet alle provincies willen werken met overgangsgebieden (of zonering).

3. Aanvullend natuurherstel en hydrologisch herstel

- Alle provincies zien mogelijkheden om extra natuurmaatregelen te treffen (oa versnelling NNN, investering in Agenda Natuurinclusief en stimuleren van natuurinclusieve landbouw).
- Provincies blijven inzetten op uitvoering van bestaande maatregelen en afspraken (oa natuurpact).

4. Normeringsmaatregelen

- Verschillende provincies onderzoeken bemestingsnormen, emissieplafonds, normeringen voor stallen en/of veldemissies

5. Grond en de beschikbaarheid daarvan

- Grondpositie en regelingen voor extensivering en bedrijfsbeëindiging voor velen randvoorwaardelijk

6. Financiële afspraken

- Provincies stellen voorwaarden aan het Rijk waaronder financiële middelen
- Korting van 10% op alle SPUKS, compensatie van (plan)schade en/of afwaardering van grond
- Subsidiemogelijkheden ook onderdeel van programma maken) en aanvullend instrumentarium.

3. Vorige ambtelijke kopgroep

1.	Rode draden provinciale uitvraag
2.	Conclusies rode draden
3.	Kopgroepen
4.	Hoofdlijn
5.	Aan het werk

Hoofdlijn

- Stikstofreductie via generiek Rijksbeleid en aanvullend gebiedsspecifiek provinciaal beleid → dit staat op 1.
- Invulling door zonering en maatregelen: o.a. normering en gerichte beëindiging (pincetaanpak).
- Inzet op aanvullend provinciaal natuurherstel
 - Natuur- en systeemherstel (waaronder versnelde realisatie NNN)
 - Hydrologische maatregelen
 - Agrarisch natuurbeheer (ANB)

Aanvullend

- Mogelijk intensievere aanpak nodig voor urgente en zwaar overbelaste gebieden
- Geen terugkeer derogatie (want maakt opgave groter)
- Een geborgde aanpak kan niet volstaan met enkel vrijwillige maatregelen of innovatie